

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «ІНТЕРНАУКА».

ISSN 2520-2308 (print)
ISSN 2709-5452 (online)

Серія: «Юридичні науки»

INTERNATIONAL SCIENTIFIC
JOURNAL «INTERNAUKA».

Series: «Juridical sciences»

№ 2 (60) / 2023

**МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
«ІНТЕРНАУКА».**

Серія: «Юридичні науки»

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL
«INTERNAUKA».**

Series: «Juridical sciences»

НАУКОВЕ ФАХОВЕ ВИДАННЯ

*Свідоцтво
про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
КВ № 22442-12342Р*

№ 2 (60)

Київ 2023

ББК 67
УДК 34
М-43

Повний бібліографічний опис усіх статей Міжнародного наукового журналу «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки» подано в: **Index Copernicus International (ICI); Polish Scholarly Bibliography; ResearchBib; Наукова періодика України.**

Журнал зареєстровано в міжнародних каталогах наукових видань та наукометричних базах даних: Index Copernicus International (ICI); Polish Scholarly Bibliography; ResearchBib; Ulrichsweb Global Serials Directory; Google Scholar; Наукова періодика України; Bielefeld Academic Search Engine (BASE); Electronic Journals Library; Open J-Gate; Academic keys; Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Carl von Ossietzky.

НАУКОВЕ ФАХОВЕ ВИДАННЯ

Видання включене до Переліку наукових фахових видань МОН України (категорія «Б»)

Наказ МОН України № 409 від 17.03.2020

Спеціальності:

081 Право

262 Правоохоронна діяльність

Засновники:

1. Київський кооперативний інститут бізнесу та права.
2. Приватна установа «Науково-дослідний інститут публічного права».
3. Громадська організація «Міжнародна академія освіти і науки».
4. Товариство з обмеженою відповідальністю «Фінансова Рада України».

У журналі опубліковані наукові статті з актуальних проблем юридичної науки.

Для наукових працівників, викладачів, студентів юридичних спеціальностей, працівників державних установ, юридичних компаній, судів, правоохоронних органів й інших зацікавлених осіб.

Матеріали публікуються мовою оригіналу в авторській редакції.

Редакція не завжди поділяє думки і погляди автора. Відповідальність за достовірність фактів, імен, географічних назв, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

У відповідності із Законом України «Про авторське право і суміжні права», при використанні наукових ідей і матеріалів цієї збірки, посилання на авторів та видання є обов'язковими.

© Автори статей, 2023

© Міжнародний науковий журнал «Інтернаука».
Серія: «Юридичні науки», 2023

ISSN 2520-2308 = Internauka. Seriâ: Ūridičeskie nauki (Kiev)/Meždunarodnyj naučnyj žurnal "Internauka".
Seriâ: Ūridičeskie nauki

Редакційна колегія

Голова редакційної колегії: **Курило Володимир Іванович** — доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НААН України, Заслужений юрист України, завідувач кафедри адміністративного та фінансового права Національного університету біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)

Заступник голови редакційної колегії: **Мушенко Віктор Васильович** — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права Національного торговельно-економічного університету (Київ, Україна)

Секретар редакційної колегії: **Ільченко Олександр Васильович** — кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету (Суми, Україна)

Члени редакційної колегії

Биркович Тетяна Іванівна — доктор наук з державного управління, кандидат юридичних наук, професор, завідувач кафедри державного управління та права Київського університету культури (Київ, Україна)

Гаруст Юрій Віталійович — доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету (Суми, Україна)

Гулак Олена Василівна — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного та фінансового права Національного університету біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)

Дем'янчук Юрій Вікторович — доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного, господарського, адміністративного права та правоохоронної діяльності Білоцерківського інституту економіки та управління Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» (Біла Церква, Україна)

Дрозд Олексій Юрійович — доктор юридичних наук, професор, начальник ад'юнктури і докторантури Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)

Зіха Іржі — PhD in Law, старший викладач факультету менеджменту і економіки Університету Томаша Баті у Зліні (Злін, Чеська Республіка)

Короєд Сергій Олександрович — доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільного права і процесу ПВНЗ Університет Короля Данила (Івано-Франківськ, Україна)

Куліш Анатолій Миколайович — доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, директор ННІ права Сумського державного університету (Суми, Україна)

Курило Інна Володимирівна — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Національного університету біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)

Ладиченко Віктор Валерійович — доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Національного університету біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)

Лоренцмайєр Штефан — доктор юридичних наук, професор, координатор програми «Еразмус» юридичного факультету Аугсбурського університету (Аугсбург, ФРН)

Мельничук Ольга Федорівна — доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри публічно-правових дисциплін Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (Вінниця, Україна)

Миронець Оксана Миколаївна — кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного і адміністративного права Юридичного факультету Національного авіаційного університету (Київ, Україна)

Омельчук Василь Андрійович — доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри права Київського кооперативного інституту бізнесу і права (Київ, Україна)

Резнік Олег Миколайович — доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, заступник директора з наукової роботи ННІ права Сумського державного університету (Суми, Україна)

Самохін Анатолій Вікторович — доктор медичних наук, професор, Заслужений лікар України, завідувач відділенням травматології, керівник міського центру ургентної спеціалізованої ортопедо-травматологічної допомоги Київської міської клінічної лікарні № 12 (Київ, Україна)

Світличний Олександр Петрович — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного та господарського права Національного університету біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)

Фунта Растіслав — кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права та європейського права Університету Данубіус (Сладковічово, Словацька Республіка)

Юринець Юлія Леонідівна — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного і адміністративного права Національного авіаційного університету (Київ, Україна)

Яра Олена Сергіївна — доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)

Editorial Board

Chief Editor: **Volodymyr Kurylo** — Doctor of Legal Sciences, Professor, Corresponding Member of the NAAS of Ukraine, Honored Lawyer of Ukraine, Head of the Department of Administrative and Financial Law of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Deputy editor: **Victor Mushenok** — Doctor of Legal Sciences, Professor, Professor of the Department of Administrative, Financial and Information Law of the State University of Trade and Economics (Kyiv, Ukraine)

Executive Secretary: **Oleksandr Ilchenko** — Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Administrative, Economic Law and Economic Security of the Sumy State University (Sumy, Ukraine)

Members of the Editorial Board

Tatyana Berkovich — Doctor of Sciences in Public Administration, Candidate of Legal Sciences, Professor, Head of the Department of Public Administration and Law of the Kyiv University of Culture (Kyiv, Ukraine)

Yurii Demianchuk — Doctor of Legal Sciences, Associate Professor, Professor of Civil, Commercial, Administrative Law and Law Enforcement of the Bila Tserkva Institute of Economics and Management of the Open International University of Human Development “Ukraine” (Bila Tserkva, Ukraine)

Alexei Drozd — Doctor of Legal Sciences, Professor, Head of Adjuncture and Doctorate of the National Academy of Internal Affairs (Kyiv, Ukraine)

Rastislav Funta — Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Law and European Law of the Danubius University (Sladkovichovo, Slovak Republic)

Yuriy Harust — Doctor of Legal Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Administrative, Economic Law and Economic Security of Sumy State University (Sumy, Ukraine)

Olena Hulak — Doctor of Legal Sciences, Professor, Professor of the Department of Administrative and Financial Law of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Sergiy Koroed — Doctor of Legal Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Civil Law and the Law of the Higher Education of the King Danylo University (Ivano-Frankivsk, Ukraine)

Anatoliy Kulish — Doctor of Legal Sciences, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Director of the Academic and Research Institute of Law of Sumy State University (Sumy, Ukraine)

Inna Kurylo — Doctor of Legal Sciences, Professor, Professor of the Department of International Law and Comparative Law of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Victor Ladychenko — Doctor of Legal Sciences, Professor, Professor of the Department of International Law and Comparative Law of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Stefan Lorenzmeier — Doctor of Legal Sciences, Professor, Coordinator of the Erasmus Program of the Faculty of Law of the Augsburg University (Augsburg, Germany)

Olga Melnichuk — Doctor of Legal Sciences, Professor, Head of the Department of Public Law Disciplines of the Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Vinnytsia, Ukraine)

Oksana Myronets — PhD in Law, Associate Professor of the Department of Constitutional and Administrative Law of the Faculty of Law of the National Aviation University (Kyiv, Ukraine)

Vasyl Omelchuk — Doctor of Legal Sciences, Professor, Head of the Department of Law, Kiev Cooperative Institute of Business and Law (Kyiv, Ukraine)

Oleg Reznik — Doctor of Legal Sciences, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Deputy Director for Scientific Work of the Educational and Scientific Law Institute of Sumy State University (Sumy, Ukraine)

Anatoly Samokhin — Doctor of Medical Sciences, Professor, Honored Doctor of Ukraine, Head of the Department of Traumatology, Head of the City Center of Urgent Specialized Orthopedic-Traumatological Care of Kyiv City Clinical Hospital № 12 (Kyiv, Ukraine)

Oleksandr Svitlychnyi — Doctor of Legal Sciences, Professor, Professor of the Department of Civil and Commercial Law of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Olena Yara — Doctor of Legal Sciences, Professor, Dean of the Law Faculty of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Yuliya Yurinets — Doctor of Legal Sciences, Professor, Professor of the Department of Constitutional and Administrative Law of the National Aviation University (Kyiv, Ukraine)

Jiri Zicha — PhD in Law, Senior Lecturer of the Faculty of Management and Economics of the Tomas Bata University in Zlín (Zlín, Czech Republic)

ЗМІСТ

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

- Собовий Олександр Михайлович**
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ПОСТТРАЖДАЛОЇ
ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА МІЖНАРОДНИХ
ЛОГІСТИЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ 9

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

- Автухов Костянтин Анатолійович, Левицька Юлія Андріївна**
ІНТЕГРАЦІЯ МЕДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ У ЦИВІЛЬНИЙ СЕКТОР
ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ
СИСТЕМИ 17

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

- Бабарицький Олександр Васильович, Ігнатєва Аліна Ігорівна**
ЗАКОНОМІРНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В США... 25

СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

- Мигаль Роман Васильович, Скоромний Ярослав Ігорович,
Курилін Іван Ростиславович, Захарчук Іван Володимирович,
Блонський Михайло Андрійович, Біжок Павло Степанович**
ПРИТЯГНЕННЯ СУДДІ ДО ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ТИПОЛОГІЧНИЙ
АНАЛІЗ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ І ПРОЦЕДУРНІ АСПЕКТИ В УКРАЇНІ 30

ТРУДОВЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- Дегтярєва Ольга Миколаївна, Довженко Євгенія Володимирівна**
ГІГ-КОНТРАКТ ЯК НОВА ФОРМА ДОГОВІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ
НАЙМАНОЇ ПРАЦІ..... 40

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

- Ясельська Наталя Михайлівна**
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ
В СИСТЕМАХ ЕЛЕКТРОННОГО ПРАВОСУДДЯ: В КОНТЕКСТІ РОБОТ-СУДДЯ..... 48

CONTENTS

ADMINISTRATIVE LAW AND PROCESS; FINANCE LAW; INFORMATION LAW

Sobovyi Oleksandr

ORGANIZATIONAL AND LEGAL REGULATION OF THE RESTORATION OF THE DAMAGED
CONSEQUENCES OF ARMED AGGRESSION INFRASTRUCTURE AND INTERNATIONAL
LOGISTICS CONNECTIONS OF UKRAINE..... 9

CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY; PENAL LAWS

Avtukhov Kostiantyn, Levytska Yuliia

INTEGRATION OF MEDICAL CARE FOR PRISONERS INTO THE CIVILIAN SECTOR
AS A PERSPECTIVE DIRECTION OF PENAL REFORM 17

INTERNATIONAL LAW

Babarytskyi Oleksandr, Ignatieva Alina

REGULARITIES OF PROFESSIONAL MILITARY EDUCATION MILITARY OFFICERS
IN THE USA 25

JUDICATURE; PROSECUTION AND ADVOCACY

Myhal Roman, Skoromnyy Yaroslav, Kurilin Ivan,

Zakharchuk Ivan, Blonskyi Mykhailo, Bizhok Pavlo

BRINGING A JUDGE TO LEGAL RESPONSIBILITY: A TYPOLOGICAL ANALYSIS IN
THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION AND PROCEDURAL ASPECTS IN UKRAINE 30

LABOR LAW; SOCIAL SECURITY LAW

Dehtyarova Olha, Dovzhenko Yevheniia

GIG-CONTRACT AS A NEW FORM OF CONTRACTUAL REGULATION IN USING THE HIRED
LABOR 40

CIVIL LAW AND CIVIL PROCEDURE; FAMILY LAW; PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Yaselska Natalia

PROBLEMS AND PROSPECTS OF APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE
TECHNOLOGIES IN ELECTRONIC JUSTICE SYSTEMS: IN THE CONTEXT OF
A ROBOT JUDGE..... 48

УДК 342.95 (477)

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;
ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Собовий Олександр Михайлович

*кандидат юридичних наук, заслужений юрист України,
доцент кафедри конституційного та адміністративного права,
помічник ректора*

*Державний університет інфраструктури та технологій;
науковий співробітник*

Ризький технічний університет

Sobovyi Oleksandr

PhD in Law, Honored Lawyer of Ukraine,

*Associate Professor at the Department of Constitutional and Administrative Law
State University of Infrastructure and Technologies;*

Researcher

Riga Technical University

ORCID: 0000-0002-6287-6193

DOI: 10.25313/2520-2308-2023-2-8614

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ВІДНОВЛЕННЯ ПОСТРАЖДАЛОЇ ВНАСЛІДОК
ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА
МІЖНАРОДНИХ ЛОГІСТИЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ**

**ORGANIZATIONAL AND LEGAL REGULATION
OF THE RESTORATION OF THE DAMAGED CONSEQUENCES
OF ARMED AGGRESSION INFRASTRUCTURE AND
INTERNATIONAL LOGISTICS CONNECTIONS OF UKRAINE**

Анотація. У статті здійснено дослідження гармонізації діючих стандартів інфраструктурного сектору України з політикою ЄС, а також стан організаційно-правового регулювання транспортно-інфраструктурних відносин та їхню трансформацію після початку повномасштабної ворожої агресії. Встановлено доцільним сформувати оновлену організаційно-правову парадигму відновлення інфраструктури нашої держави та міждержавних логістичних зв'язків за рахунок реалізації національних та міжнародних інфраструктурних проєктів. Досліджено організаційно-правові повноваження органів державної виконавчої влади (Мінінфраструктури, Укрінфрапроєкт), що реалізують державну політику у сфері розвитку, будівництва, реконструкції та модернізації інфраструктури країни. Встановлено наявність у нормативно-правових актах (положення про Мінінфраструктури та Укрінфрапроєкт, Національна транспортна стратегія України) чітких приписів управлінського характеру щодо реалізації інфраструктурних проєктів в Україні у період воєнного стану у ході післявоєнного відновлення інфраструктури постраждалих регіонів. Запропоновано прийняття Національної стратегії відновлення регіонів, територій та інфраструктури, що постраждали внаслідок збройної агресії. Визначено її основні завдання: першочергова відновлення соціальної інфраструктури геоокупованих та постраждалих територій; відновлення транспортного сполучення між містами, зокрема інфраструктури залізниці та дорожнього господарства; нарощування експортного логістичного потенціалу для збереження функціонування економіки тощо. Визначено необхідним формування під безпосереднім контролем КМ України фонду грошових ресурсів (в тому числі шляхом залучення ресурсів іноземних фінансових партнерів) як основного джерела коштів для інфраструктурного відродження України, а також визначення Укрінфрапроєкту як державного координатора цього процесу.

Ключові слова: воєнний стан, інфраструктурний проєкт, логістичні зв'язки, міжнародне співробітництво, орган виконавчої влади, організаційно-правове регулювання, післявоєнна відбудова, правові засади.

Summary. The article examines the harmonization of current standards of the infrastructure sector of Ukraine with EU policy, as well as the state of organizational and legal regulation of transport and infrastructure relations and their transformation after the start of full-scale enemy aggression. It has been established that it is expedient to form an updated organizational and legal paradigm for the restoration of the infrastructure of our state and interstate logistics connections through the implementation of national and international infrastructure projects. The organizational and legal powers of state executive bodies (Ministry of Infrastructure, Ukrinfraproject) implementing state policy in the field of development, construction, reconstruction and modernization of the country's infrastructure were studied. It has been established that there are clear administrative prescriptions regarding the implementation of infrastructure projects in Ukraine during the period of martial law during the post-war reconstruction of the infrastructure of the affected regions in the regulatory and legal acts (regulations on the Ministry of Infrastructure and the Ukrinfraproject, the National Transport Strategy of Ukraine). It is proposed to adopt the National Strategy for the restoration of regions, territories and infrastructure affected by armed aggression. Its main tasks are defined: priority restoration of the social infrastructure of the de-occupied and affected territories; restoration of transport connections between cities, including railway and road infrastructure; increasing the export logistics potential to preserve the functioning of the economy, etc. It was determined that it is necessary to form a fund of monetary resources under the direct control of the CM of Ukraine (including by attracting the resources of foreign financial partners) as the main source of funds for the infrastructural revival of Ukraine, as well as the identification of Ukrinfraproject as the state coordinator of this process.

Key words: martial law, infrastructure project, logistical connections, international cooperation, executive authority, organizational and legal regulation, post-war reconstruction, legal foundations.

Постановка проблеми. Протягом останніх років євроінтеграційні прагнення стали головним і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом нашої держави та народу. Виходячи з цього, розбудова і поглиблення взаємовідносин між Україною та Європейським Союзом (надалі — ЄС) здійснюється на принципах економічної інтеграції, рівноправного партнерства, політичної асоціації тощо. Зокрема, сформована ефективна правова база для логістичної співпраці між зазначеними вище партнерами, основною метою якої є сприяння у покращенні транспортних сполучень. Адже, транспортні мережі та послуги відіграють ключову роль у поліпшенні якості життя громадян України та у зростанні можливостей розвитку економіки нашої держави. Тому формування спільної інфраструктури стало однією з ключових сфер співпраці між Україною та ЄС, основною метою якої є сприяння реструктуризації та оновленню інфраструктурного сектору України і поступовій гармонізації діючих стандартів та політики з існуючими в ЄС.

Однак, після початку повномасштабного ворожого російського вторгнення на територію нашої держави 24.02.2022 р. відбулася вимушена трансформація системи організаційно-правового регулювання суспільно-економічних відносин в Україні, а також було внесено корективи в спектр зовнішніх економічних та політичних відносин. В умовах здійснення безпосередніх військових дій на окремих територіях, тимчасової окупації частини та обстрілів значної території нашої держави відбувається руйнування інфраструктури населених пунктів та створених роками логістичних зв'язків.

Для швидкого подолання описаного вище стану суспільно-економічного буття в нашій державі необхідно сформувати оновлену організаційно-правову парадигму нинішнього та післявоєнного відновлення інфраструктури нашої держави та міждержавних логістичних зв'язків за рахунок реалізації національних та міжнародних інфраструктурних проєктів. Однак, організаційно-правове регулювання суспільних відносин в умовах воєнного стану має свої характерні особливості, а механізми такого регулювання формуються законодавцем за відсутності подібного досвіду та без наявних наукових досліджень, які сприяли б виробленню дієвих пропозицій щодо пріоритетів і напрямів підвищення ефективності управління державою під час протистояння зовнішній ворожій агресії. Зокрема, у вітчизняному законодавстві не сформовано чіткого правового організаційно-механізму регулювання відносин реалізації інфраструктурних проєктів в умовах оголошеного правового режиму воєнного стану та у період післявоєнної відбудови. Виходячи з цього, вбачається за доцільне запропонувати авторські дослідження проблематики організаційно-правового регулювання реалізації інфраструктурних проєктів, як ефективного засобу відновлення постраждалої внаслідок збройної агресії інфраструктури та відновлення діючих до війни та формування нових міжнародних логістичних зв'язків.

Ступінь розробленості проблеми. Здійснений аналіз наукових позицій щодо досліджень особливостей вітчизняного організаційно-правового регу-

лювання досліджуваних відносин дає підстави зазначити, що фахівцями у галузі адміністративного та фінансового права, державного управління, економіки тощо такими як Богданець В., Горбань А., Гуржій Т., Дуліба Є., Зачко О., Жураковська Л., Ковальова О., Курило В., Мушенок В., Овчарук С., Олійник О., Панталієнко П., Русан В., Соболий О. та ін. досліджено окремі елементи широкого спектру довоєнної та нинішньої частин проблематики.

Зокрема, Курило В., Горбань А., Соболий О. здійснили дослідження правових засад організаційно-управлінської доктрини реалізації інфраструктурних проєктів, у концепції державної політики розвитку сільських територіальних громад післявоєнного періоду. Авторами охарактеризовано низку загальних нормативно-правових актів, що регулюють відносини реалізації інфраструктурних проєктів, а також повноваження у такому процесі держави, органів місцевого самоврядування територіальних громад, суб'єктів приватної підприємницької ініціативи. Здійснено узагальнення щодо шляхів вирішення проблематики реалізації інфраструктурних проєктів для сільських територіальних громад шляхом забезпечувати узгодження та врахування взаємних інтересів держави, підприємницьких структур та громадян в реалізації спільних інноваційно-інвестиційних проєктів, цільових галузевих програм та для успішної реалізації інфраструктурних проєктів повоєнного відновлення нашої країни, надано пропозиції щодо удосконалити чинного законодавства [1].

Серед досліджень довоєнного періоду за визначеною проблематикою доцільно звернути увагу на дослідження авторського колективу у складі Курило В., Панталієнко П., Богданець В., Овчарук С.. Науковцями проаналізовано особливості організаційно-правового регулювання використання земельних ділянок як базису, на якому формуються і реалізуються інфраструктурні проєкти. Науковці встановили, що консолідація земель є цілісною системою заходів з організації територій землекористування шляхом компактного об'єднання поділених земельних ділянок, створення правових та інституційних механізмів щодо уникнення дроблення земель та природоохоронних заходів, необхідні поліпшення іригаційної інфраструктури, дорожніх мереж, благоустрій природного ландшафту тощо. Авторами доведено необхідність врахування особливостей земельних відносин органами державної влади та місцевого самоврядування при реалізації інфраструктурних проєктів [2].

Курило В., Дуліба Є., Курило І., Мушенок В. дослідили той факт, що охорона навколишнього середовища та раціональне використання природних ресурсів стали пріоритетними в стратегії державотворення, в тому числі й при формуванні та реалізації глобальних (міжнародних), загальнодержавних та регіональних (місцевих) інфраструктурних проєктів майже в усіх розвинених країнах світу. Ефективне фінансування цих заходів необхідне для розробки та прийняття загальнодержавних цільових, місцевих програм для охорони навколишнього середовища, для сталого розвитку суспільства, для раціонального використання та відтворення природних ресурсів [3].

Однак, на наше переконання, відсутнє обґрунтоване дослідження питання комплексного організаційно-правового регулювання відносин реалізації інфраструктурних проєктів як способів відновлення постраждалої внаслідок збройної агресії інфраструктури та активізації післявоєнного відновлення міжнародних політико-економічних зв'язків, що залишається актуальним та потребує подальшого дослідження.

Мета даного дослідження полягає в аналізі основних засад організаційно-правового регулювання інфраструктурних відносин у нашій державі та, зокрема, відновлення постраждалої внаслідок збройної агресії інфраструктури України, а також у формуванні пропозицій щодо удосконалення нинішнього нормативно-правового регулювання досліджуваних відносин та поглиблення міжнародних логістичних зв'язків в умовах післявоєнної відбудови нашої держави та реалізації євроінтеграційних прагнень українців.

Викладення основного матеріалу. Досліджуючи відносини організаційно-правового регулювання реалізації інфраструктурних проєктів в Україні, звернемо увагу на повноваження двох органів державної виконавчої влади: Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України (надалі — Мінінфраструктури) та Державне агентство інфраструктурних проєктів України (надалі — Укрінфрапроект).

Надаючи змістовну організаційно-правову характеристику Мінінфраструктури зазначимо, що це міністерство функціонує відповідно до Положення, яке було затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 30 червня 2015 р. № 460. Його діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України (надалі — КМ України), а саме міністерство є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну

політику, головним чином, щодо: реконструкції та модернізації інфраструктури авіаційного, залізничного, морського та внутрішнього водного транспорту, дорожнього господарства, у сфері розвитку, будівництва, реконструкції, ремонту, облаштування та модернізації пунктів пропуску через державний кордон, їх утримання та експлуатації тощо. Крім того, до сфери повноважень Мінінфраструктури, як центрального органу виконавчої влади, належить також здійснення «організаційного забезпечення державної підтримки реалізації інфраструктурних проєктів» (п. 71) [4].

У межах цього дослідження слід звернути увагу на той факт, що у зв'язку з початком збройної агресії росії проти України, Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні від 24.02.2022 р. [5] в перше в історії нашої незалежної держави було введено воєнний стан, чим вперше на усій території України реалізовані положення відповідного Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. № 389-VIII [6]. Запровадження такого стану у державі означало, що Мінінфраструктури як органу державної влади, надаються особливі повноваження з метою максимально ефективного сприяння відведенню загрози та наслідків військової агресії для забезпечення політичної економічної, соціальної та інших складових загальнонаціональної безпеки.

У відповідності із зазначеним вище Законом, постанову КМ України від 30 червня 2015 р. № 460, якою затверджено Положення про Мінінфраструктури було викладено у новій редакції (постанова КМ України від 17 грудня 2022 р. № 1400, зокрема, повноваженням Мінінфраструктури доповнено завданнями «відновлення регіонів, територій та інфраструктури, що постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України» [4].

У організаційно-правовому механізмі реалізації інфраструктурних проєктів також безпосередню роль відіграє Укрінфрапроєкт, яке є центральним органом виконавчої влади, безпосередня діяльність якого спрямовується і координується КМ України через Міністра інфраструктури та яке діє у відповідності до Положення про Державне агентство інфраструктурних проєктів України, затверджене постановою КМ України від 22 вересня 2016 р. № 714 [7].

Слід зазначити, що у своїй діяльності Укрінфрапроєкт керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відпо-

відно до Конституції та законів України, актами КМ України, іншими актами законодавства. Основними завданнями Укрінфрапроєкту є внесення на розгляд Міністра інфраструктури пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері розвитку, будівництва, реконструкції та модернізації інфраструктури авіаційного, морського та річкового транспорту та безпосередня її реалізація [7].

Здійснивши аналіз положень про Мінінфраструктури та Укрінфрапроєкту, приходимо до висновку про наявність закріплення у даних підзаконних нормативно-правових актах чітких приписів організаційно-правового характеру щодо реалізації інфраструктурних проєктів в Україні до ворожої агресії, у період воєнного стану у ході відновлення постраждалих регіонів, територій та інфраструктури.

Поряд з положеннями про Мінінфраструктури та Укрінфрапроєкту, питання організаційно-правового забезпечення розвитку транспортної галузі та забезпечення її інтеграції з європейською транспортною системою регулюють положення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року, яка схвалена розпорядженням КМ України від 30.05.2018 р. № 430-р). Деталізуючи положення зазначеної вище стратегії, звернемо увагу на пріоритет 2. «Інноваційний розвиток транспортної галузі та глобальні інвестиційні проєкти». Дане організаційно-правове положення спрямоване на «проведення суттєвої модернізації існуючих та будівництва нових об'єктів транспортно-логістичної інфраструктури...». У межах пріоритету 2 також передбачається: 1) забезпечення комплексного інноваційного розвитку транспорту; 2) запровадження механізму стимулювання поетапної модернізації та розвитку транспортної інфраструктури; 3) удосконалення системи управління розвитком транспортної інфраструктури; 4) удосконалення на законодавчому рівні механізму використання державно-приватного партнерства під час реалізації проєктів з розбудови транспортної інфраструктури тощо [8].

Отже, звернувши увагу на організаційно-правові засади забезпечення реалізації інфраструктурних проєктів, проаналізуємо реальний стан дій органів влади України та перспективи відновлення регіонів, територій та інфраструктури України, що постраждали внаслідок збройної ворожої агресії, а також заходи співпраці у царині міжнародного інфраструктурно-логістичного партнерства.

На виконання норм та приписів комплексної системи нормативно-правових актів уже у 2022 р.

КМ України розподілив субвенцію з Державного бюджету України місцевим бюджетам на реалізацію проектів у межах «Програми з відновлення України» відповідно до Фінансової угоди між Україною та Європейським інвестиційним банком. Кошти в сумі 340 млн. євро заплановано на відновлення соціальної та критичної інфраструктури постраждалих від ворожої агресії областей України. В цілому в межах «Програми з відновлення України» планується реалізувати 83 проекти з відновлення та будівництва інфраструктурних об'єктів (шкіл, дитячих садочків, лікарень, ЦНАПів, об'єктів тепло-, водопостачання та водовідведення), які забезпечують повноцінне життя в громадах на деокупованих територіях та територіях, які піддавалися ворожим артилерійським і авіаційним обстрілам [9].

На відновленням першочергової соціальної інфраструктури деокупованих та постраждалих територій нашої держави, КМ України залучає також ресурси Світового банку до фінансування «проектів виживання», в тому числі інфраструктури залізниці та дорожнього господарства [10]. Серед таких проектів Мінінфраструктури визначає відновлення транспортного сполучення між містами та нарощування експортного логістичного потенціалу по причині формування стійкості держави по протидії ворожій агресії та збереження функціонування економіки нашої держави.

Характеризуючи сучасну систему адміністративно-правового регулювання організації, державної підтримки та здійснення відновлення об'єктів економіки України, слід зазначити наступне. В ситуації, що склалася в нашій державі у результаті ворожої агресії, органами законодавчої влади не декларується існуюча раніше позиція про те, що «державна підтримка є обтяжливою формою нецільеспрямованого використання державних ресурсів» [11, с. 32]. Держава пропонує адміністративно та фінансово-правові механізми різнопланової підтримки регіонів по відновленню їх інфраструктури.

Зокрема, КМ України визначаються перспективи формування Трастового фонду як основного джерела коштів для інфраструктурного відродження України, а також проектного Офісу, який координуватиме цей процес. Позиція Мінінфраструктури полягає у тому, що проекти відбудови інфраструктурних об'єктів будуть синхронізуватися із впровадженням ключових реформ, зокрема реформи публічних закупівель, системи ціноутворення в будівництві, розроблення типових форм підрядних контрактів тощо [12].

Для швидкого відновлення інфраструктурних об'єктів у постраждалих від ворожої агресії регіонів України, КМ України визначено п'ять пріоритетів для першочергового відновлення (енергетика, житло, розмінування, критична інфраструктура, допомога бізнесу) та ініційовано створення спеціального грошового рахунку, на який до кінця 2023 р. заплановано отримати надходження: 1) 35,5 млрд. грн від доходів Національного Банку України; 2) 1,5 млрд. доларів від нашого надійного партнера по антиросійській коаліції США; 3) 1 млрд. євро — допомога Європейського Союзу тощо. Крім того, Прем'єр-міністр дав завдання Мінінфраструктури, Міненерго, Укрінфрапроекту відпрацювати питання фінансування відновлення об'єктів енергетики, аби системно розв'язати проблему відновлення спроможностей генерації усієї енергетичної системи України [13].

Звернемо також окрему увагу на питання організаційно-правового регулювання відносин розвитку логістики на кордоні з ЄС у 2023 року. Координація такої діяльності від нашої держави здійснюється Віце-прем'єр-міністром з відновлення України — Міністром Мінінфраструктури в рамках спільної роботи КМ України та Єврокомісії. Зокрема планується відкриття нових та збільшення пропускної спроможності наявних пунктів пропуску на кордоні з ЄС, а також будівництво доріг, мостів та залізничних колій, які відіграють критичну роль для українського експорту. Серед досягнень спільної роботи України з ЄС слід визначити розвиток інфраструктурних проектів розбудови альтернативних логістичних маршрутів, зокрема, відкриття нового автомобільного пункту пропуску, збільшення пропускної спроможності ще двох існуючих пунктів, покращення залізничної логістики на кордоні [12].

У процесі роботи Мюнхенської безпекової конференції уже в 2023 році обговорено питання відбудови енергетичної системи України та її критичної інфраструктури. Все те, що дозволить громадянам нашої держави повернутися додому і стабілізувати життя у власних територіальних громадах. В рамках цієї роботи необхідна міжнародна підтримка, зокрема залучення ресурсів іноземних фінансових партнерів, а також експертів по різних напрямках суспільно-економічних відносин для забезпечення процедури відбудови максимально прозорою, відкритою та підзвітною. Для успіху відбудови безальтернативною є участь міжнародного бізнесу, який має позитивний досвід реалізації інфраструктурних проектів, а Уряди

країн підтримають підприємців у розвитку міжнародного співробітництва [14].

У межах дослідження організаційно-правового регулювання відновлення міжнародних логістичних зв'язків, звернемо увагу на необхідність продовження Угоди про лібералізацію перевезень автотранспортом Україна — ЄС, термін дії якої завершується в червні. Слід зазначити, що з 29.06.2022 р. між Україною та ЄС запрацював так званий «транспортний безвіз». Сторонами підписано Угоду про вантажні перевезення автотранспортом, що скасовує необхідність отримання дозволів для виконання українськими перевізниками двосторонніх і транзитних перевезень європейською територією. Угодою також передбачене спрощення визнання водійських документів: Україна і Євросоюз звільняють власників водійських посвідчень, виданих однією зі сторін, від вимоги мати міжнародне посвідчення водія. Тобто, завдяки цій Угоді українські перевізники отримали вільний доступ до європейського ринку, що своєю чергою позитивно вплинуло на товарообіг України та ЄС [15].

Висновки. Отже, «поступальний рух нашої держави до європейського соціально-економічного простору нерозривно пов'язаний з удосконаленням правового регулювання вітчизняних суспільних відносин [16, с. 8]. В Україні до початку повномасштабного ворожого вторгнення реалізувалися десятки масштабних інфраструктурних проєктів. Необхідність післявоєнного напрацювання новел реалізації таких проєктів із широким залученням іноземних партнерів, засвідчує актуальність проблематики дослідження правового регулювання зазначених відносин та необхідність напрацювання шляхів удосконалення основних організаційно-управлінських механізмів, від ефективності яких

залежатиме результат відновлювальної діяльності. На нашу думку, важливим кроком органів державної влади на шляху повоєнної відбудови є прийняття Національної стратегії відновлення регіонів, територій та інфраструктури, що постраждали внаслідок збройної агресії. Основною метою даної стратегії повинно стати: 1) першочергове відновлення соціальної інфраструктури деокупованих та постраждалих територій нашої держави; 2) відновлення транспортного сполучення між містами, в тому числі інфраструктури залізниці та дорожнього господарства; 3) нарощування експортного логістичного потенціалу для збереження функціонування економіки.

Оскільки проєкти відбудови інфраструктурних об'єктів повинні синхронізуватися із впровадженням інших управлінсько-економічних реформ, зокрема реформи публічних закупівель, системи ціноутворення в будівництві тощо, то окремим завданням у процесі реалізації Національної стратегії повинно стати, на нашу думку, формування під безпосереднім контролем КМ України фонду грошових ресурсів як основного джерела коштів для інфраструктурного відродження України, а також визначення Укрінфрапроєкту як державного координатора цього процесу.

Також у межах цієї роботи необхідна міжнародна підтримка, зокрема залучення ресурсів іноземних фінансових партнерів, а також експертів по різних напрямках суспільно-економічних відносин для забезпечення процедури відбудови максимально прозорою, відкритою та підзвітною. Для успіху відбудови безальтернативною є участь міжнародних підприємницьких структур, які мають позитивний досвід реалізації інфраструктурних проєктів та в цілому розвитку міжнародного співробітництва.

Література

1. Курило В.І., Горбань А.В., Собовий О.М. Правове регулювання відносин з реалізації інфраструктурних проєктів для сільських територіальних громад. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки». 2023. № 1. С. 19–26.
2. Kurylo V., Pantalienenko P., Bogdanets V., Ovcharuk S. Land fragmentation in Ukraine: agricultural land-use management and jurisprudence issues. *Problems and Perspectives in Management*. 2017. Volume 15, Issue 2.
3. Kurylo V., Duliba Y., Kurylo I., Mushenok V. Fiscal Policy Measures of Air Protection: Ukrainian Realities and the EU Experience. *European Journal of Sustainable Development*. 2020. № 9(2). P. 315–324.
4. Положення про Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. Затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 30 червня 2015 р. № 460 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2022 р. № 1400). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/460-2015-%D0%BF#n8>
5. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

6. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
7. Положення про Державне агентство інфраструктурних проєктів України. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 22.09.2016 № 714. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/714-2016-%D0%BF#Text>
8. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.05.2018. № 430. Офіційний вісник України. 2018 р. № 52. Ст. 1848.
9. Програма з відновлення України: Уряд розподілив субвенцію на реалізацію 83 проєктів у 10 областях. Урядовий портал. Міністерство розвитку громад та територій України від 06.12.2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/programma-dlya-vidnovlennya-ukrayini-na-infrastrukturni-proekti-u-devyati-oblastyah-rozpodileno-ponad-117-mlrd-grn>
10. Юрченко А. Світовий банк фінансуватиме інфраструктурні «проєкти виживання». Новини. Міжнародні зв'язки. Інфраструктурні проєкти від 06.10.2022. URL: <https://mtu.gov.ua/news/33766.html>
11. Мушенко В.В. Удосконалення відносин державної фінансової підтримки аграрного сектора економіки України. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія «Юридичні науки». 2018. № 2 (7). С. 31–35.
12. Кубраков О. В 2023 році продовжимо розвивати логістику на кордоні з ЄС. Новини: інфраструктурні проєкти від 02.02.2023. URL: <https://mtu.gov.ua/news/34016.html>
13. Шмигаль Д. На спеціальному рахунку для швидкого відновлення України вже є 17 млрд. грн. Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3671021-na-specrahunku-dla-vidnovlennya-ukraini-vze-e-17-milardiv-smigal.html>
14. Мюнхенська безпекова конференція: післямова до післямови. 21.02.2023. Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3672359-munhenska-bezpekova-konferencia-pislamova-do-pislamovi.html>
15. Угода між Україною та Європейським Союзом про вантажні перевезення автомобільним транспортом від 29.06.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3520201-transportnij-bezviz-iz-evropou-so-vigrae-ukraina.html>
16. Мушенко В.В. Фінансово-правові засади державної аграрної політики України: монографія; за заг. ред. д.ю.н., професора, заслуженого юриста України В.І. Курила. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 371 с.

References

1. Kurylo V.I., Horban A.V., Sobovyi O.M. Pravove rehulivannia vidnosyn z realizatsii infrastrukturykh proektiv dlia silskykh terytorialnykh hromad. Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». Seriya: «Iurydychni nauky». 2023. № 1. S. 19–26.
2. Kurylo V., Pantalienenko P., Bogdanets V., Ovcharuk S. Land fragmentation in Ukraine: agricultural land-use management and jurisprudence issues. Problems and Perspectives in Management. 2017. Volume 15, Issue 2.
3. Kurylo V., Duliba Y., Kurylo I., Mushenok V. Fiscal Policy Measures of Air Protection: Ukrainian Realities and the EU Experience. European Journal of Sustainable Development. 2020. № 9(2). P. 315–324.
4. Polozhennia pro Ministerstvo rozvytku hromad, terytorii ta infrastruktury Ukrainy. Zatverdzhene postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 chervnia 2015 r. № 460 (v redaktsii postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17 hrudnia 2022 r. № 1400). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/460-2015-%D0%BF#n8>
5. Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
6. Pro pravovi rezhym voiennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
7. Polozhennia pro Derzhavne ahentstvo infrastrukturykh proektiv Ukrainy. Zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 22.09.2016 № 714. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/714-2016-%D0%BF#Text>
8. Pro skhvalennia Natsionalnoi transportnoi stratehii Ukrainy na period do 2030 roku: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30.05.2018. № 430. Ofitsiyni visnyk Ukrainy. 2018 r. № 52. St. 1848.
9. Prohrama z vidnovlennia Ukrainy: Uriad rozpodilyv subventsiiu na realizatsiiu 83 proektiv u 10 oblastiakh. Uriadovi portal. Ministerstvo rozvytku hromad ta terytorii Ukrainy vid 06.12.2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/programma-dlya-vidnovlennya-ukrayini-na-infrastrukturni-proekti-u-devyati-oblastyah-rozpodileno-ponad-117-mlrd-grn>
10. Iurchenko A. Svitovi bank finansuvatyme infrastrukturi «proiekti vyzhyvannia». Novyny. Mizhnarodni zviazky. Infrastrukturni proekty vid 06.10.2022. URL: <https://mtu.gov.ua/news/33766.html>

11. Mushenok V.V. Udoskonalennia vidnosyn derzhavnoi finansovoi pidtrymky ahrarynoho sektora ekonomiky Ukrainy. Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». Seriiia «Iurydychni nauky». 2018. № 2 (7). S. 31–35.
12. Kubrakov O. V 2023 rotsi prodovzhyimo rozvyvaty lohistyku na kordoni z Ye S. Novyny: infrastruktturni proieky vid 02.02.2023. URL: <https://mtu.gov.ua/news/34016.html>
13. Shmyhal D. Na spetsialnomu rakhunku dlia shvydkoho vidnovlennia Ukrainy vzhe ye 17 mlrd hrn. Ukrinform. Multymediina platforma inomovlennia Ukrainy. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3671021-na-specrahunku-dla-vidnovlenna-ukraini-vze-e-17-milardiv-smigal.html>
14. Miunkhenska bezpekova konferentsiia: pisliamova do pisliamovy. 21.02.2023. Ukrinform. Multymediina platforma inomovlennia Ukrainy. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3672359-munhenska-bezpekova-konferencia-pisliamova-do-pisliamovi.html>
15. Uhoda mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Soiuzom pro vantazhni perevezennia avtomobilnym transportom vid 29.06.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3520201-transportnij-bezviz-iz-evropou-so-vigrae-ukraina.html>
16. Mushenok V.V. Finansovo-pravovi zasady derzhavnoi ahrarynoi polityky Ukrainy: monohrafiia; za zah. red. d.i.u.n., profesora, zasluhenoho yurysta Ukrainy V.I. Kuryla. Nizhyn: Vyd-vo NDU im. M. Hoholia, 2017. 371 s.

УДК 343.82:61(477):340.134

Автухов Костянтин Анатолійович
*кандидат юридичних наук,
Виконавчий директор
ГО «Україна без тортур»*
Avtukhov Kostiantyn
*PhD, Executive Director of the
NGO «Ukraine Without Torture»*
ORCID: 0000-0002-1604-6797

Левицька Юлія Андріївна
*аспірантка кафедри кримінально-правової політики
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*
Levytska Yuliia
*Graduate Student of the Department of Criminal Law Policy
Yaroslav Mudryi National Law University*
ORCID: 0000-0002-2297-3124

DOI: 10.25313/2520-2308-2023-2-8613

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ;
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

ІНТЕГРАЦІЯ МЕДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ У ЦИВІЛЬНИЙ СЕКТОР ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИСТЕМИ

INTEGRATION OF MEDICAL CARE FOR PRISONERS INTO THE CIVILIAN SECTOR AS A PERSPECTIVE DIRECTION OF PENAL REFORM

Анотація. У статті запропоновано спосіб реформування організації та забезпечення права на охорону здоров'я засуджених шляхом передачі відповідальності за медичний сектор в установах виконання покарань із відомства Міністерства юстиції України до Міністерства охорони здоров'я України.

У європейській практиці вирізняють три моделі підпорядкованості системи охорони здоров'я у пенітенціарних установах: відомча, позавідомча, змішана. Встановлено, що більшість країн Європи використовують відомчу систему підпорядкування пенітенціарної медицини. Водночас спостерігається перехід до змішаної моделі або ж передача до загального сектору охорони здоров'я.

На підставі дослідженої практики європейських держав було встановлено основні переваги та недоліки, які фіксуються у той чи іншій моделі забезпечення пенітенціарної медицини. Стверджується, що найбільш розповсюдженою проблемою, яка залишається при використанні обох моделей, це – кадрова неуккомплектованість медичних частин. Вирішення цієї проблеми закордоном вбачається у залученні студентів та інтернів медичних навчальних закладів до роботи в тюремних медичних частинах.

Результати проведеного опитування українських студентів та інтернів закладів медичної освіти свідчить про те, що у нашій країні освіченість щодо стану медичного забезпечення установ виконання покарань залишається низькою.

Ключові слова: установи виконання покарань, охорона здоров'я, реформування пенітенціарної системи, медичне забезпечення засуджених.

Summary. The article provides a way of reforming the organization and ensuring the right to health care for convicts by transferring responsibility for the medical sector in penitentiary institutions from the Ministry of Justice of Ukraine to the Ministry of Health. In European practice, there are three models of subordination of the health care system in penitentiary

institutions: departmental, non-departmental, and mixed. It is established that most European countries use a departmental system of subordination of penitentiary medicine. At the same time, there is a transition to a mixed model or transfer to the general health care sphere.

On the basis of the studied practice of European countries, the article identifies the main advantages and disadvantages that are recorded in a particular model of providing penitentiary medicine. It is argued that the most common problem which remains using different models is the understaffing of medical units. The solution to this problem abroad is seen in the involvement of students and interns of medical schools to work in prison medical units.

The results of the survey of Ukrainian students and interns of medical education institutions show that in our country awareness of the state of medical care in penitentiary institutions remains low.

Key words: *penitentiary institutions, healthcare, reforming the penitentiary system, medical care for convicts.*

Постановка проблеми. Питання відомчого підпорядкування тюремної медицини протягом багатьох років залишалося дискусійним. Медичне забезпечення є частиною тюремного життя засуджених, а тому адміністрація установ повинна мати необхідні засоби його реалізації. З іншого боку, діяльність медиків має бути незалежною від тюремного персоналу, а медична допомога повинна надаватися кожному на загальних недискримінаційних підставах. Натомість, на практиці виникає ситуація підпорядкування діяльності лікарів не профільному міністерству, а волевиявленню органів, відповідальних за установи виконання покарань, через що ув'язнені не отримують медичну допомогу належної якості.

Реформування пенітенціарної системи є одним із способів подолання надання засудженим медичних послуг неналежної якості. Існує необхідність перегляду чинної законодавчої та нормативно-правової бази у сфері виконання покарань з метою приведення його у відповідність до Конституції України, правових принципів з урахуванням стандартів, розроблених міжнародним співтовариством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання моделей організації охорони здоров'я в установах виконання покарань та реформування законодавства України у цій сфері займалися такі вчені, як: А. П. Гель [9; 14], О. Г. Колб [15], Н. О. Корнієнко [6], О. В. Лисодєд [12], А. Х. Степанюк [15], Р. Б. Хобор [19], І. С. Яковець [20] та ін., втім це питання потребує подальшого дослідження.

Мета статті полягає в аналізі існуючих моделей охорони здоров'я, практика їх застосування та особливості у країнах Ради Європи, у порівнянні із системою в Україні. У статті також висвітлюються результати анкетування студентів та інтернів закладів вищої медичної освіти в Україні з метою виявлення їх зацікавленості та обізнаності у роботі в медичному секторі установ виконання покарань.

Виклад основного матеріалу. Як зауважують представники Міністерства юстиції України, важливою складовою інтеграції України до Європи є реформування кримінально-виконавчої системи. Серед першочергових та одних із пріоритетних напрямів державної політики у цій сфері було зазначено вирішення таких проблем, як захворюваність ув'язнених на туберкульоз, ВІЛ-інфекцію та інші епідемічні хвороби, а також приведення умов тримання осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі, до європейських стандартів [10].

З метою реалізації вищезазначеної мети, урядом було прийнято низку нормативно-правових актів. Одним із яких можна назвати Концепцію Державної цільової програми реформування Державної кримінально-виконавчої служби на період до 2017 р., яка передбачала розв'язання проблеми завдяки впровадженню європейських стандартів шляхом виконання рекомендацій Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню та Європейських в'язничних правил [16]. Концепція реформування (розвитку) пенітенціарної системи України, розрахована до 2020 року, також наголошувала на необхідності приведення умов тримання засуджених у відповідність з європейськими стандартами [17].

Одним із етапів реформування пенітенціарної системи, особливо у сфері тюремної медицини, передбачалося створення державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби» з метою реформування медичної служби пенітенціарних закладів. Концепцією також планувалася передача функції надання медичної допомоги засудженим від Мін'юсту до МОЗ [16]. У листопаді 2017 року розпорядженням КМУ було створено зазначену у Концепції державну установу, яка належить до сфери управління Міністерства юстиції України. Таким чином, було реалізовано першу частину реформування, втім за останні 5 років переходу повноважень щодо на-

дання медичної допомоги засудженим до Міністерства охорони здоров'я досі не відбулося.

З метою з'ясування доцільності передачі медицини в установах виконання покарань до МОЗ України необхідно дослідити генезу цього явища. У часи дії на теренах України виправно-трудоного кодексу, порядок подання особам, позбавленим волі, медичної допомоги, використання лікувально-профілактичних і санітарно-профілактичних закладів охорони здоров'я і залучення медичного персоналу визначалося як органами охорони здоров'я, так і органами з питань виконання покарань, втім перебувало у віданні останнього. [8, ст. 76]. Прийняття Кримінально-виконавчого кодексу у 2003 році також поклало обов'язок виконувати необхідні медичні вимоги, що забезпечують охорону здоров'я засуджених на адміністрацію колоній [11, ст. 116]. Звісно, існують положення про взаємодію закладів охорони здоров'я та установ виконання покарань, особливо у питаннях надання екстреної медичної допомоги, госпіталізації тощо. Втім, медичне забезпечення засуджених у сучасній Україні, як і за часів радянської влади, координується органами юстиції, а діяльність медичного персоналу знаходиться під впливом адміністрації установ.

У доповіді Уповноваженого ВРУ з прав людини міститься теза про те, що відповідно до рекомендацій європейського регіонального бюро ВООЗ, з метою забезпечення права ув'язнених на належну медичну допомогу, застосування принципу еквівалентності при наданні медико-санітарних послуг в установах ДКВС України, медичні заклади в таких установах мають бути інтегровані в державну систему охорони здоров'я. Керівництво та контроль за ними має здійснювати МОЗ. Упродовж шести років питання щодо передачі функцій з надання медичної допомоги засудженим та особам, узятим під варту, залишається невирішеним. За інформацією Мін'юсту, керівництвом міністерства за цей час проводилися робочі зустрічі з представниками МОЗ, за результатами яких не було досягнуто домовленостей про подальші кроки в цьому напрямі [18, с. 25].

Розглянемо аспекти доречності передачі послуг з медичного забезпечення засуджених у відання Міністерства охорони здоров'я. Виокремлюють три моделі підпорядкованості системи охорони здоров'я у пенітенціарних установах: відомчу (підпорядкованість медичного сектору органу юстиції), позавідомчу (тюремна охорона здоров'я забезпечується громадянськими органами здоров'я), змішану [20, с. 156]. Вітчизняні фахівці не дійшли

єдиного рішення щодо моделі охорони здоров'я в державній кримінально-виконавчій службі України, втім більшість підтримує реформування цього сектору. Як зауважує А. П. Гель, створення ЦОЗ ДКВС хоча і залишає пенітенціарну охорону здоров'я у відомстві Міністерств юстиції, але теоретично мало б суттєво зменшити вплив адміністрації УВП та керівництва міжрегіональних управлінь з питань виконання кримінальних покарань Мін'юсту на професійну діяльність медичного персоналу та кардинально збільшує обсяг його професійної незалежності. Втім, вчений у своїх тезах у 2018 р. зауважує, що наступним кроком реформування має бути створення належних умов для переходу на позавідомчу модель та подальшої її передачі до сфери відповідальності МОЗ України [9, с. 200].

Схожої думки дотримується К. А. Автухов та Н. О. Корнієнко, підтримуючи реформування пенітенціарної системи шляхом передачі повного керівництва медичного забезпечення засуджених в місцях позбавлення волі до МОЗ в Україні [6, с. 56]. Необхідно додати, що значна кількість правозахисників, зокрема А. Галай, А. Діденко, В. Човган, О. Цвілій також підтримують ідею реформування пенітенціарної медицини шляхом її підпорядкування Міністерству охорони здоров'я [13]. Експерти також наголошують, що інтеграція пенітенціарної медицини до загальної системи охорони здоров'я уповільнилась, адже замість тимчасового функціонування ЦОЗ ДКВС як перехідної ланки, ця установа розглядається як вінець реформи пенітенціарної системи [7, с. 143].

Одним із способів пошуку оптимальних шляхів реформування національного законодавства є запозичення міжнародного досвіду. Аналіз практики низки держав-членів Ради Європи свідчить про те, що деякі країни покладають відповідальність за охорону здоров'я засуджених на міністерство охорони здоров'я, інші — на департамент міністерства юстиції, а декілька держав обрали змішану систему.

Більшість країн Європи використовують відомчу модель надання медичної допомоги в установах виконання покарань, а отже персонал, який надає медичну допомогу засудженим підпорядковується органам того відомства, що відповідає за виконання покарань. До прикладу, питанням охорони здоров'я засуджених у Нідерландах займаються органи юстиції. Якщо первинна медична допомога, що надається у в'язниці, є недостатньою, ув'язнені можуть бути направлені до центру медичної допомоги. Лікарня не завжди має достатню кількість

ліжко-місце або необхідних фахівців, а тому багатьох ув'язнених переводять безпосередньо до цивільної лікарні [1, с. 56]. Схожа система, як вже було зазначено раніше, наразі існує в Україні.

Серед недоліків, які зазначають спеціалісти у Нідерландах, основними на сьогодні, залишається графік роботи лікарів, адже кваліфікований лікар не завжди доступний, існують проблеми з медичною документацією, доступом до системи електронних медичних записів, а також проблеми з управлінням і використанням лікарських засобів для надання невідкладної допомоги. Спираючись на матеріали перевірок Уповноваженого ВРУ з прав людини стосовно медичного обслуговування засуджених, такі ж проблеми спостерігаються і у вітчизняних установах виконання покарань.

Наступною моделлю забезпечення охорони здоров'я засуджених є позавідомча, відповідно до якої, медичне обслуговування пенітенціарних установ здійснюється відповідними органами охорони здоров'я. До прикладу, у Фінляндії, медичні послуги у тюрмах організуються та фінансуються урядом та забезпечуються відділом медичного обслуговування, що є незалежною структурою у віданні Міністерства соціального забезпечення та охорони здоров'я. Раніше тюрмна охорона здоров'я у Фінляндії була організована Агентством з кримінальних покарань (національний орган кримінально-виконавчої системи), але була передана Міністерству охорони здоров'я. Метою такого переходу була можливість засуджених отримувати користь з останніх розробок та результатів досліджень у сфері медицини [3, с. 2].

Практика Франції також вказує на те, що ця країна використовує позавідомчу модель організації охорони здоров'я засуджених, адже з 1994 року забезпечення охорони здоров'я засуджених у Франції було передано до загальної системи охорони здоров'я. Завдяки цій реформі було збільшено частку персоналу удвічі на одного ув'язненого [1, с. 24].

На думку французьких дослідників, передача управління охороною здоров'я ув'язнених до Міністерства охорони здоров'я Франції, покращило якість та безперервність надання медичних послуг, використання сучасних методик та чисельність медичного персоналу. До того ж, Рахункова палата Франції визнає прогрес в управлінні охороною здоров'я, досягнутий з моменту передачі до МОЗ. Втім, все ще залишається декілька недоліків, пов'язаних із створенням епідеміологічного моніторингу, посилення психіатричної допомоги, створення шляхів надання медичної допомоги після звільнення засуджених [1, с. 51].

Розглянемо практику ще однієї держави, яка є прибічницею позавідомчої моделі. Відповідальність за охорону здоров'я у в'язницях була передана від Шотландської тюремної служби до Національної служби охорони здоров'я у листопаді 2011 року. Головними ідеями цього переходу стало те, що має існувати багатодисциплінарний план догляду для кожного ув'язненого, який повинен містити такі деталі, як стан/стани, які необхідно лікувати, узгоджене управління, включно з оглядом, та очікуваний результат. Практикуючі медсестри відіграють важливу роль у наданні послуг першої лінії. Послуги другої лінії частково надаються у в'язницях за допомогою виїзних фахівців. У Шотландії також розвинене використання систем відеозв'язку, що використовується лікарями загальної практики у якості телемедицини [1, с. 60].

Зазначимо, що після реформування тюремної медицини у Шотландії, було виявлено такі покращення: подолання нерівності у сфері охорони здоров'я, подолання нерівності у сфері охорони здоров'я, сталий розвиток, відповідність визначеним міжнародним стандартам. Але навіть зараз, повідомляється про різні проблеми в тюрмах, а саме: доступ до постачальників психіатричних послуг, стоматологів і допоміжних медичних працівників, фінансові обмеження в бюджеті на ліки, проблеми з набором та утриманням лікарів загальної практики, які частково пов'язані з оплатою праці [1, с. 52].

Перехід медицини в пенітенціарних установах з Міністерства юстиції до Міністерства охорони здоров'я відбувся і в Англії. З моменту передачі обов'язків до Департаменту охорони здоров'я відбулося значне поліпшення введення в експлуатацію та надання медичної допомоги, що призводить до кращих результатів стану здоров'я людей у в'язницях [3, с. 27].

Перейдемо до розгляду країн, у яких відбувається використання обох моделей підпорядкування медицини у пенітенціарних установах. Деякі вчені дійшли висновку, що змішаною моделлю необхідно розуміти поєднання організаційних компонентів відомчої та позавідомчої систем, яке застосовується у США [20, с. 156]. Змішаною також називають модель, яка може поєднувати в собі окремі організаційні елементи першої та другої у різних комбінаціях [9, с. 197]. Втім, на нашу думку, ці дефініції потребують уточнення.

За нашим переконанням, використання одними самостійними суб'єктами відомчої, а іншими — позавідомчої системи у складі однієї федеративної держави не можна беззаперечно вважати прикладом змішаної моделі. Відповідно до американських

джерел, рівень медичної допомоги значно відрізняється від штату до штату, адже ці суб'єкти владні самостійно узгоджувати модель забезпечення охорони здоров'я засуджених [2]. Деякі штати вивели з державного забезпечення охорону здоров'я у тюрмах, як у Каліфорнії, а інші ж штати користуються державними програмами медичних гарантій [5, с. 666]. Уявляється вірогідним стверджувати, що у даному випадку доречніше говорити про наявність у самостійних суб'єктах відомчої або позавідомчої моделі, адже фактично, змішування цих моделей відбувається лише за умов характеристики держави за територіальним принципом.

На наш погляд, змішаною моделлю можна вважати таку форму організації надання медичної допомоги в установах виконання покарань, за якою відбувається одночасне підпорядкування медичного сектору як органам чи структурам, відповідальним за тюремну систему, так і за охорону здоров'я і поділяється не за територіальним принципом, а за сферою повноважень. Вдалим прикладом може бути система Литви, у якій було створено відділ, відповідальний за нагляд за медичним обслуговуванням у всіх в'язницях у співпраці з міністерством охорони здоров'я. Така співпраця відбувається у вигляді передачі відповідальності за певний медичний сектор, зокрема судову психіатрію, до відомства, яке забезпечує охорону здоров'я загального населення, у той час як загальне медичне забезпечення засуджених покладається на адміністрацію пенітенціарних установ. Саме таке рішення сприяло можливості складення індивідуальних програм лікування разом із спеціально підготовленим персоналом для вирішення питання ресоціалізації та реінтеграції ув'язнених у суспільство [4, с. 2].

Медична система Швейцарії також має водночас дві моделі через самостійність суб'єктів федерації. Зазначається, що саме у тих кантонах, де медицина підпорядкована міністерству юстиції, спостерігається залежність медичних працівників та відсутність стратегії охорони здоров'я та управління медичними кадрами, а також фінансові обмеження, які впливають на набір персоналу. Натомість, на землях, у яких тюремну медицину було передано до міністерства охорони здоров'я, привабливість для медичного персоналу також вважається вищою через можливість безперервного, сучасного навчання [1, с. 75].

Характерною рисою Швейцарії є також розвинута співпраця між різними залученими суб'єктами, зокрема університетами. Так, центр дистанційної та безперервної освіти Женевського

університету, а також Цюрихський університет пропонують однорічний сертифікат про підвищення кваліфікації з питань охорони здоров'я у в'язницях для лікарів, медичних працівників та соціальних працівників та інших зацікавлених осіб у в'язницях. До навчальних модулів відноситься вивчення правових та кримінальних положень, організація тюрем, медичні аспекти, з акцентом на психічне здоров'я, залежність та вивчення вразливих верств населення [1, с. 81]. На думку спеціалістів, такі стажування допомагають викоринити думку майбутніх лікарів про те, що робота з засудженими є менш престижною, аніж з цивільними пацієнтами.

Для з'ясування перспектив реалізації подібного стажування в Україні, видається поширеним доречним серед студентів та інтернів медичних закладів України інформації щодо тюремної медицини з метою їх подальшого залучення до роботи в установах покарань. У зв'язку з цим до медичних закладів вищої освіти у 13 областях України було надіслано анкету для опитування студентів та інтернів, у якій взяли участь 189 респондентів. Анкета вмщувала питання про загальні плани щодо роботи у сфері охорони здоров'я, оцінка рівня охорони здоров'я загального та тюремного населення та обізнаність щодо пенітенціарної медицини.

Результати узагальнення отриманих відповідей від респондентів, які виявили бажання взяти участь у анкетному опитуванні, показали, що більшість студентів та інтернів (89,9%) планують працювати у сфері охорони здоров'я. На питання щодо рівня охорони здоров'я загального населення, відповіді розділилися на практично рівні частини, а саме — 39,2% вважають цей рівень задовільним, 31,2% не визначилися і 29,6% не задоволені. Водночас, лівова частка опитуваних (56,1%) відповіли, що не можуть дати оцінку охорони здоров'я засуджених в установах виконання покарань, що дає підстави для висновку про недостатню обізнаність студентів медиків щодо проблеми охорони здоров'я засуджених, адже 79,4% респондентів відповіли, що вони не ознайомилися з цією проблемою під час навчання. Лише 13,2% відповіли, що обізнані щодо стану дотримання прав на медичне забезпечення в установах виконання покарань, решта (7,4%) не пам'ятають.

Ми також вирішили запитати українських студентів та інтернів, чи вважають вони корисним проходження практики у медичних частинах колоній. Більша частина респондентів (67,7%) відповіли, що вони підтримують цю ідею за умови безпечності їхньої практики, (13,3%) погодилися

не звертаючи уваги на питання безпеки, та лише 19% відповіли, що це є недоречним. До того ж, студенти та інтерни відповіли, що їм було цікаво б надавати медичну допомогу засудженим (27,5%), певна частина (36%) відповіли, що їм важко визначитись у цьому питанні та решта (36,5%) не цікавляться такою діяльністю. Втім, 39,2% респондентів відповіли, що можуть змінити свою відповідь щодо попереднього питання у випадку отримання більшої заробітної плати.

У ході опрацювання результатів анкетування ми дійшли висновків про те, що національна система медичної освіти не охоплює у своїх навчальних програмах питання проблеми забезпечення охорони здоров'я засуджених. Значна кількість студентів та інтернів не мають уявлення про медичну ситуацію в установах виконання покарань, що ускладнює залучення працівників до медичних частин колоній. Втішним є те, що більшість респондентів (77,8%) усвідомлює, що засуджені мають право на такий самий рівень охорони здоров'я, як і загальне населення, хоча і залишається невеликий відсоток тих, хто заперечує рівність прав засуджених.

Можна підсумувати, що студенти та інтерни, а отже потенційні працівники сфери охорони здоров'я, не мають наміру працювати в медичних частинах пенітенціарних установ. З огляду на це та практику країн Ради Європи, зокрема Швейцарії та Франції, ознайомлення із пенітенціарною медициною, стажування в установах виконання покарань під час навчання, можуть слугувати запорукою підвищення зацікавленості у цій роботі в подальшому.

Попри те, ще більшість держав Європи використовують відомчу модель охорони здоров'я засуджених, протягом останніх років спостерігається тенденція до збільшення кількості країн, які передають відповідальність за управління системою охорони здоров'я в'язниць до системи загальної медичної допомоги. Всесвітня організація охорони здоров'я та Організація Об'єднаних Націй рішуче підтримують цю ініціативу, підкреслюючи, що «міністерства охорони здоров'я повинні надавати послуги охорони здоров'я в тюрмах та відповідати за них, а також обстоювати здорові умови перебування у в'язницях, ґрунтуючись на важливості еквівалентності медичної допомоги, інтеграції охорони здоров'я у в'язниці в систему загальної охорони здоров'я та професійної незалежності медичних працівників від керівництва пенітенціарних установ» [13, с. 30].

Країни, які досягли цієї мети, повідомляють про підвищення професійної незалежності медичного персоналу та підвищення якості медичної допомоги. Натомість, необхідно усвідомлювати можливі негативні наслідки, такі як: розбіжності між тюремними органами та підрозділами охорони здоров'я, що надають медичні послуги; недостатня координація та взаємодія між адміністрацією тюрем та медичним персоналом; занепокоєння персоналу пенітенціарних установ щодо їхньої репресивної ролі або втрати контролю; занепокоєння тим, що ув'язнені можуть отримувати медичне обслуговування нижчої якості, ніж загальне населення [13, с. 27–32].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підбиваючи підсумки, розглянуті моделі відомчої, позавідомчої та змішаної системи управління охороною здоров'я демонструють відсутність унікальних рішень, які підходять для кожної країни. Партнерство між секторами юстиції та охорони здоров'я може мати різні форми, але зміст має бути однаковим — ефективно задоволення потреб у медичному забезпеченні, дотримання процедур безпеки, дотримання стандартів, які поважають людську гідність і захищають права ув'язнених.

Проведений аналіз дозволяє дійти таких висновків:

1. У світі існує декілька моделей організації пенітенціарної медицини, які передбачають підпорядкування органам тюремної системи, органам охорони здоров'я або поєднання цих систем. Міжнародна практика свідчить про поступовий перехід більшості європейських країн до підпорядкування медичних частин тюрм до міністерства охорони здоров'я на загальних засадах.

2. Український формат системи медичної допомоги засудженим відноситься до відомчої моделі управління охороною здоров'я в установах виконання покарань та зіштовхується з типовими проблемами, які мають країни зі схожою системою, однією з яких є неукомплектованість медичних частин. Сучасне українське законодавство, разом із теоретичним підґрунтям тяжіє до реформування до підвищення незалежності медичного персоналу від пенітенціарних працівників.

3. Залучення студентів та інтернів до стажування в установах виконання покарань є прогресивною практикою в інших державах, що дозволяє покращити ситуацію підбору спеціалістів на роботу в колоніях. Натомість, українська студентська спільнота не є обізнаною щодо цього питання.

Література

1. Dubois C., Linchet S., Mahieu C. and others Organization models of health care services in prisons in four countries. 2017. URL: <https://orbi.uliege.be/bitstream/2268/199340/1/.pdf> (дата звернення: 20.09.2022).
2. Gardner A. Getting Health Care in prison. 2022. URL: <https://www.webmd.com/health-insurance/features/health-care-in-prison> (дата звернення: 24.09.2022).
3. Organizational models of prison health. Consideration for better governance. 2020. URL: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/336214/WHO-EURO-2020-1268-41018-55685-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 27.09.2022).
4. Žukauskienė R., Laurinavičius A., Singh J.P. Violence Risk Assessment in Lithuania. 2014. URL: https://www.academia.edu/download/40373097/Violence_Risk_Assessment_in_Lithuania20151125-16073-h3mohn.pdf (дата звернення: 26.09.2022).
5. Wilper A. P., Boyd J. W., Woolhandler S. The Health and Health Care of US Prisoners: Results of a Nationwide Survey. URL: https://www.researchgate.net/publication/23797994_The_Health_and_Health_Care_of_US_Prisoners_Results_of_a_Nationwide_Survey (дата звернення: 30.09.2022).
6. Автухов К. А., Корнієнко Н. О. До питання реформування медичного обслуговування засуджених до позбавлення волі. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2018. № 2. Том 2. С. 53–57.
7. Аналітичний звіт щодо стану забезпечення права на здоров'я, доступу до ліків та діагностики захворювань в установах виконання покарань засуджених з числа уразливих груп (ВІЛ/ТБ/ВГС/ЛІВІН) підготовлений ФОП Загребельний О. С. за підтримки БО «100 ВІДСОТКІВ ЖИТТЯ» та БО «FREE ZONE».
8. Виправно-трудоий кодекс України: Закон Верховної Ради України від 23.12.1970 № 3325–07. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3325-07#Text> (дата звернення: 01.10.2022).
9. Гель А. П. Вітчизняна модель організації пенітенціарної охорони здоров'я в державній кримінально-виконавчій службі України: сучасний стан та перспективи: Підприємство, господарство і право. 2019. № 2. С. 200.
10. Головка Л. Шляхи реформування Державної кримінально-виконавчої служби України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_21953 (дата звернення: 29.09.2022).
11. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон Верховної Ради України від 11.07.2003 № 1129–15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15/ed20030711/find?text=%E7%E4%EE%F0%EE%E2%27%FF#Text> (дата звернення: 26.09.2022).
12. Лисодед О. В. Стан і напрями розвитку наукових досліджень інституту правового статусу засуджених. Питання боротьби зі злочинністю. Харків: Право, 2013. С. 233–235.
13. Понт Й., Хардінг Т. В., Організація та менеджмент системи охорони здоров'я у в'язницях. Рекомендації. 2019. URL: <https://rm.coe.int/guidelines-organisation-and-management-of-health-care-in-prison-ukr-/16809e450c> (дата звернення: 28.09.2022).
14. Права людини у пенітенціарній системі — 2017. URL: <https://helsinki.org.ua/prava-lyudyny-u-penitentsiarnij-systemi-2017/> (дата звернення: 02.10.2022).
15. Права та законні інтереси засуджених до позбавлення волі в умовах реформування Державної кримінально-виконавчої служби України: монографія / упоряд.: К. А. Автухов, А. П. Гель, О. Г. Колб та ін., за заг. ред. А. Х. Степанюка. Харків: Право, 2015. 246 с.
16. Про схвалення Концепції Державної цільової програми реформування Державної кримінально-виконавчої служби на період до 2017 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.11.2008 № 1511-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1511-2008-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.10.2022).
17. Про схвалення Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 № 654-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.10.2022).
18. Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Стан додержання прав в'язнів на медичну допомогу під час реформування системи охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України у період 2018–2021 років. URL: https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/%D0%9D%D0%9F%D0%9C/zvit_12_2021_site.pdf (дата звернення: 10.10.2022).
19. Хобор Р. Б. Правове регулювання медико-санітарного забезпечення осіб, засуджених до позбавлення волі. Медичне право України: проблеми становлення та розвитку. Львів, 2007. С. 331–336.
20. Яковець І. С., Гель А. П. Система надання медичної допомоги в установах виконання покарань: сучасний стан та шляхи реформування. Вісник кримінологічної асоціації України. 2016. № 3. С. 151–167.

References

1. Dubois C., Linchet S., Mahieu C. and others Organization models of health care services in prisons in four countries. 2017. URL: <https://orbi.uliege.be/bitstream/2268/199340/1/.pdf> (last accessed: 20.09.2022).
2. Gardner A. Getting Health Care in prison. 2022. URL: <https://www.webmd.com/health-insurance/features/health-care-in-prison> (last accessed: 24.09.2022).
3. Organizational models of prison health. Consideration for better governance. 2020. URL: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/336214/WHO-EURO-2020-1268-41018-55685-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (last accessed: 27.09.2022).
4. Žukauskienė R., Laurinavičius A., Singh J.P. Violence Risk Assessment in Lithuania. 2014. URL: https://www.academia.edu/download/40373097/Violence_Risk_Assessment_in_Lithuania20151125-16073-h3mohn.pdf (last accessed: 26.09.2022).
5. Wilper A.P., Boyd J.W., Woolhandler S. The Health and Health Care of US Prisoners: Results of a Nationwide Survey. URL: https://www.researchgate.net/publication/23797994_The_Health_and_Health_Care_of_US_Prisoners_Results_of_a_Nationwide_Survey (last accessed: 30.09.2022).
6. Avtukhov K.A., Korniienko N.O. Do pyttannya reformuvannya medychnoho obsluhovuvannya zasudzhenykh do pozbavlennta voli. Aktualni problemy vitchyznianoj yurysprudentsii. 2018. № 2. Tom 2. S. 53–57.
7. Analitichnyi zvit shchodo stanu zabezpechennnta prava na zdorovia, dostupu do likiv ta diahnostryky zakhvoriuvan v ustanovakh vykonannnta pokaran zasudzhenykh z chysla urazlyvykh hrup (VIL/TB/VHS/LVIN) pidhotovlenyi FOP Zahrebelnyi O.S. za pidtrymky BO «100 VIDSOTKIV ZhYTTIa» ta BO «FREE ZONE».
8. Vypravno-trudovyi kodeks Ukrainy: Zakon Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 23.12.1970 № 3325-07. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3325-07#Text> (last accessed: 01.10.2022).
9. Hel A.P. Vitchyzniana model orhanizatsii penitentsiarnoi okhorony zdorovia v derzhavnii kryminalno-vykonavchii sluzhbi Ukrainy: suchasnyi stan ta perspektyvy: Pidpriemstvo, gospodarstvo i pravo. 2019. № 2. S. 200.
10. Holovko L. Shliakhy reformuvannya Derzhavnoi kryminalno-vykonavchoi sluzhby Ukrainy. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_21953 (last accessed: 29.09.2022).
11. Kryminalno-vykonavchyi kodeks Ukrainy: Zakon Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 11.07.2003 № 1129-15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15/ed20030711/find?text=%E7%E4%EE%F0%EE%E2%27%FF#Text> (last accessed: 26.09.2022).
12. Lysodied O.V. Stan i napriamy rozvytku naukovykh doslidzhen instytutu pravovoho statusu zasudzhenykh. Pyttannya borotby zi zlochynnntistiu. Kharkiv: Pravo, 2013. S. 233–235.
13. Pont Y., Khardinh T.V., Orhanizatsiia ta menedzhment systemy okhorony zdorovia u viaznytsiakh. Rekomendatsii. 2019. URL: <https://rm.coe.int/guidelines-organisation-and-management-of-health-care-in-prison-ukr/16809e450c> (last accessed: 28.09.2022).
14. Prava liudyny u penitentsiarnii systemi — 2017. URL: <https://helsinki.org.ua/prava-lyudyny-u-penitentsiarnij-systemi-2017/> (last accessed: 02.10.2022).
15. Prava ta zakonni interesy zasudzhenykh do pozbavlennta voli v umovakh reformuvannya Derzhavnoi kryminalno-vykonavchoi sluzhby Ukrainy: monohrafiia / uporiad.: K.A. Avtukhov, A.P. Hel, O.H. Kolb ta in., za zah. red. A. Kh. Stepaniuka. Kharkiv: Pravo, 2015. 246 s.
16. Pro skhvalennnta Kontseptsii Derzhavnoi tsilovoi prohramy reformuvannya Derzhavnoi kryminalno-vykonavchoi sluzhby na period do 2017 roku: Rozporiadzhennnta Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26.11.2008 № 1511-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1511-2008-%D1%80#Text> (last accessed: 10.10.2022).
17. Pro skhvalennnta Kontseptsii reformuvannya (rozvytku) penitentsiarnoi systemy Ukrainy: rozporiadzhennnta Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 13.09.2017 № 654-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2017-%D1%80#Text> (last accessed: 10.10.2022).
18. Spetsialna dopovid Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny. Stan doderzhannnta prav viazniv na medychnu dopomohu pid chas reformuvannya systemy okhorony zdorovia Derzhavnoi kryminalno-vykonavchoi sluzhby Ukrainy u period 2018–2021 rokiv. URL: https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/%D0%9D%D0%9F%D0%9C/zvit_12_2021_site.pdf (last accessed: 10.10.2022).
19. Khobor R.B. Pravove rehuliuвання medyko-sanitarnoho zabezpechennnta osib, zasudzhenykh do pozbavlennta voli. Medyчне pravo Ukrainy: problemy stanovlennta ta rozvytku. Lviv, 2007. S. 331–336.
20. Iakovets I.S., Hel A.P. Systema nadannnta medychnoi dopomohy v ustanovakh vykonannnta pokaran: suchasnyi stan ta shliakhy reformuvannya. Visnyk kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy. 2016. № 3. S. 151–167.

Babarytskyi Oleksandr

*Candidate of Sciences in Economics,
Deputy Head of the Military Law Institute of Educational and Scientific Work —
the Head of the Educational Department, Colonel
Yaroslav Mudryi National Law University*

Бабарицький Олександр Васильович

*кандидат економічних наук, заступник начальника
Військово-юридичного інституту з навчальної та наукової роботи —
начальник навчального відділення, полковник
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0002-1690-1837*

Ignatieva Alina

*Candidate of Sciences in Pedagogy,
Associate Professor of the Department General Military Disciplines
Military Law Institute
Yaroslav Mudryi National Law University*

Ігнат'єва Аліна Ігорівна

*кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри загальновійськових дисциплін
Військово-юридичного інституту
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0002-3446-4036*

DOI: 10.25313/2520-2308-2023-2-8611

**REGULARITIES OF PROFESSIONAL MILITARY
EDUCATION MILITARY OFFICERS IN THE USA**

**ЗАКОНОМІРНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ
ОСВІТИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В США**

Summary. The article deals, that the professional military education focuses on leadership, management theory and practices, military history and operational doctrine, national defense policy, planning and decision-making, legal responsibilities, and professional ethics. Academic evaluations are primarily performance-oriented, with criteria and learning conditions prescribed for each task. Frequent feedback and periodic in-depth performance evaluations are provided. Emphasis is on enhancing the ability to function effectively as a leader and team member, and in staff positions of combined arms and joint service organizations.

It is indicated that under professional military education in the USA, a combination of three elements:

- a) special knowledge – “in the cornerstone areas of human activity and directly in their specialty”;
- b) responsibility – “work in the context of society, recognition of its values and their steady adherence to service”;
- c) corporatism – “membership in a professional organization along with the possession of special knowledge and the adoption of special obligations becomes the criterion of professional status that distinguishes a professional from an amateur”.

The guidance defines professional military education as the education that provides individuals with the skills, knowledge, and understanding that enable them to make sound decisions in progressively more demanding command and staff positions within the national security environment. EPME enhances the leadership and warfighting capability of enlisted personnel essential to their performance in a joint warfare environment and in joint duty assignments. The initial focus of EPME is military occupational specialty training that trains and educates personnel. The EPME system should produce enlisted personnel capable of

performing assigned tasks and responsibilities appropriate to their level. EJPME is that portion of EPME that expands a members learning opportunities by embedding a joint context into existing PME, thereby enhancing an individual's ability to operate in a joint environment.

Key words: organization, principles, process, dialogue, foreign language, education, teaching, military specialist, program, interaction, serviceman, ability.

Анотація. У статті досліджено, що професійна військова освіта зосереджена на лідерстві, теорії та практиці управління, історії військової та оперативної доктрини, національній оборонній політиці, плануванні та прийнятті рішень, юридичних обов'язках та професійній етиці. Академічні оцінки в першу чергу орієнтовані на результативність, із критеріями та умовами навчання, передбаченими для кожного завдання. Наводяться відгуки та періодичні оцінки ефективності. Акцент робиться на підвищенні здатності ефективно функціонувати як керівник та член команди, а також на посагах персоналу об'єднаних озброєнь та організацій спільної служби.

Зазначено, що під професійною військовою освітою в США, сукупність трьох елементів:

а) спеціальні знання – «в наріжних областях людської діяльності і безпосередньо по своїй спеціальності»;

б) відповідальність – «робота в контексті суспільства, визнання його цінностей і неухильне дотримання ним в службі»;

в) корпоративність – «членство в професійній організації поряд з володінням спеціальними знаннями і прийняттям особливих зобов'язань стає критерієм професійного статусу, який відрізняє професіонала від любителя».

Керівництво визначає професійну військову освіту як освіту, яка надає особам навички, знання та розуміння, які дозволяють їм приймати обґрунтовані рішення на гедалі більш вимогливих командних і штабних посагах у середовищі національної безпеки. EPME покращує лідерські та бойові здібності рядового персоналу, необхідні для їхньої роботи в спільному бойовому середовищі та під час спільних службових завдань. Початковим напрямком EPME є підготовка військової професійної спеціальності, яка готує та навчає персонал. Система EPME повинна виробляти рядовий персонал, здатний виконувати призначені завдання та виконувати обов'язки відповідно до їх рівня. EJPME – це та частина EPME, яка розширює можливості для навчання учасників шляхом вбудовування спільного контексту в існуючий PME, тим самим підвищуючи здатність особи працювати в спільному середовищі.

Ключові слова: порядок організації, принципи навчання, навчальний процес, діалог, іноземної мова, освіта, викладання, військовий фахівець, програма, комунікативна взаємодія, військовослужбовець.

Problem statement in general form. Military education involves the professional preparation of officers to lead armed forces effectively in peace and war. It can be distinguished from indoctrination (the transmission of group values, traditions, and attitudes) and training (the development of concrete manual and mental skills) in that it seeks to instill an understanding of abstract principles and theory and to develop effective patterns of thought and communication.

Analysis of recent researches. The conceptual principles of training and education of cadets of higher military educational institutions in USA in the works of Walther Hermann Nernst, Britt T. W., Bass B. A. considered American military training as a phenomenon training (the development of concrete manual and mental skills). Historian P. Karsgen, in the work "Soldiers and Society". He believes that between the military systems of different periods there is, of course, a difference, but they are more similar in them — the same types of people, the same motives. According to P. Karsten, every social the group has its own interests in the army. At any time, young people, choosing a military profession,

act under the influence of various motives, including the opinion of the social group that they consider to be the reference.

Formulating the goals of the article. The purpose of our study is to identify and analyze the pedagogical foundations of military training in USA higher educational institutions and to consider the main directions of its progressive development.

Presenting main material. The military training program for representatives of the army of foreign countries, existing in the United States, is one of the key tools for the USA to influence the armed forces around the world. An analysis of the documents of the USA Department of Defense and the State Department showed that this program is not only a tool to strengthen the military capabilities of the USA allies, but also a means of informational influence on partner countries. The transformation of the army according to the American model, the strengthening of the role of civilians in leadership positions and the transfer of the values of USA society are the main objectives of this program. Military and civilian officials from other departments are the target audience for military training.

Education has been linked closely with the growth of professionalism in the military forces of the United States since the mid-nineteenth century. Its principal purpose is to ensure the mastery of a body of specialized knowledge, one of the characteristics of any profession. Accordingly, the principal subject areas of professional military education include: the art of command (leadership); the organization and management of military forces; strategy, tactics, and logistics; military history; national security policy; the relationship of armed forces and society; and individual analytical and communication skills. The approach to these professional topics becomes broader, more complex, and more abstract at each successive level of formal military education [7, p. 22].

According to Eric Hoffer, the main task of military education is to “instill desire and ability to study; education should not form scientists and student people”. Broadly interpreted as approach to education suggests that learning is conditional and continuous process. Conditional — since it depends on the availability of favorable institutional structure and environment as well as from inclinations and desires of man. Continuous — because with receipt of an official certificate of completion study does not end at any educational institution: it lasts a lifetime [5, p. 34].

Conceptual approaches to military training of military personnel at various stages of development of the USA higher military institutions: organization of fundamental humanitarian training; close connection of humanitarian training with the training of officers as professional military leaders; pluralism of points of view on the content and organizational and methodological foundations of humanitarian training; strengthening practicality in teaching the disciplines of the social and humanitarian cycle. The essence of humanitarian training, which American scientists substantiate through the disclosure of a number of concepts (education, humanities, social, behavioral sciences, leadership, development of the qualities of a leader, etc.) and define humanitarian training as a focused continuous process of forming students’ personal attitude to reality, oriented towards universal human, national and military professional values; as a process of intellectual, general cultural improvement of students, the development of their behavioral and managerial qualities.

The main forms of educational work in the US Armed Forces include: weekly group classes on the programs: “Team Information”, “Moral Inheritance

and Human Self-Improvement”, “Equal Opportunities”; classes on the so-called “Survival Course”; religious events (“Chaplain Hour”, divine services, individual pastoral conversations, etc.); meetings with representatives of NATO, “Evenings of military friendship”; USA Armed Forces Day; competitions for the right to be called “The best soldier of the month (quarter, year)” and others. It should be emphasized that the most important form of education for American military personnel is the “Team Information program”, a characteristic feature of which is that they are personally conducted by the unit commander. In addition, the presence of all personnel is mandatory in these classes. They are held with all categories of military personnel in the form of a free exchange of views at least once a week for 1 hour. Their main topics are: “Duty, honor, country”, “Armed forces in the service of the nation” and others [3].

The United States is a relevant country for military training for several reasons. Firstly, the US higher education system has proven its effectiveness in comparison with countries such as France, Germany, Italy. The USA higher, including military, school is distinguished by its desire for experiment, the selection of the most productive, high-quality, and rational ones. Secondly, the USA Higher Military School remains one of the most mobile and dynamic in the world; it has advanced technical training facilities and well-equipped libraries. Thirdly, pragmatic Americans attach great importance to humanitarian education, consider it as the most important component of general education of specialists, focused on the intrinsic value of the human personality, on increasing the general cultural level, developing the erudition of students, and the ability to communicate with people. Fourthly, an analysis of more than 250 American sources indicates that the foundation of the high professionalism of the US military is solid humanitarian training. Military disciplines in national military educational institutions do not exceed 15% of the total training hours. It is believed that a graduate of a higher military educational institution should be primarily a highly intelligent, widely educated officer. Diplomas of USA military academies are quoted above similar documents of the most famous American and European universities [4, p. 45].

Professional area. The simplest of the above variables is professional region. In general terms, it is divided into three categories: combat units and units and combat security; technical and special support; administration and finance. What exactly is

included in each their of these categories may vary depending on countries, but almost everyone who wears a military uniform (sergeants and officers), can be attributed to one of them.

Length of service. Years of service of the sergeant composition is determined by the accumulation of experience and knowledge.

Responsibilities (functions). Main responsibilities (functions) determining the work of military personnel sergeant staff remain unchanged throughout all areas, as well as throughout the service. Firstly, this is the training of personnel for the military operations through training, discipline and motivation; secondly, providing physical and mental health personnel, including external view, physical fitness and alignment; third, maintaining norms (standards) of personal performance composition and operational properties (TTX) of the military property; fourth, planning and leadership the performance of tasks of units and divisions; fifthly counseling, facilitating and conducting life politics outlined by the commander and his headquarters.

In the United States, military education has always been closely linked to developments in the civilian educational community, and military educators have often been caught up by the fads in educational theory that have swept the civilian community periodically [2, p. 45].

Well-coordinated team groups are an integral part of successful military units. Military personnel at an advanced level, building on the accumulated experience and previously acquired knowledge deepens its understanding the value of a team team approach, whose commander includes a senior and experienced sergeant professional advisors. The module is pretty studied in detail how the commander and senior sergeant build strong, loyal and trusting relationships and also develop a common understanding their duties and powers. Sergeant advanced team understands the importance team team as cohesive and cohesive part-time education and missions.

Professional military education in the USA, means a combination of three elements:

a) special knowledge — “in the cornerstone areas of human activity and directly in their specialty”;

b) responsibility — “work in the context of society, recognition of its values and their steady adherence to service”;

c) corporatism — “membership in a professional organization along with the possession of special knowledge and the adoption of special obligations becomes the criterion of professional status that distinguishes a professional from an amateur”.

Although most civilian and military leaders agree on the ultimate goal of military education, there is considerable controversy over how that goal should be attained. One of the fundamental issues is time. Some officers (particularly in the navy) view formal schooling as a waste of time and argue that the best means of developing professional competence is on the job experience in active service in units and at sea. This view is reflected in all the services in the reluctance of some officers to attend formal military schools, and in lower selection and retention rates for those who “waste” too much time attending or teaching in the military educational institutions. Debate also exists over the relative value of “education” versus “training”. Many critics maintain that the various military institutions should train officers for their next assignment rather than educate them for greater professional contributions at some indefinite future time and place. Others insist that military education should focus on operational military matters to the exclusion of “soft” subjects such as international relations, economics, and management [1, p. 15].

Conclusions prospects for further research. Consequently, the most important task is to foster national-state identity, pride in belonging to the USA — “democracy throughout the world”, loyalty to the government of the country and its president. The military personnel education system is a dialectical unity of its following structural elements: the main goal of education, its subject, the object of education, the main directions of military education, forms of educational work, its methods. So, the main goal of educational work in the American’s institutionals is to bring to the knowledge of every military, that the interests of the country should always be under reliable armed protection.

References

1. Bonn K. E. Army Officer's Guide, 48th edition. Harrisburg, PA: Stackpole. 2009. P. 12–17.
2. Carroll J. M., Baxter C. F. The American Military Tradition: From Colonial Time to The Present. Wilmington, De: Scholarly Resources. 2011. P. 45.
3. Duty with Honour. The Profession of Arms in Canada. Kingston, Canadian Forces Leadership Institute. 2009. URL: <http://www.cda.forces.gc.ca/cfpdssppfc/english/documents/Duty-with-Honour-TheProfession-of-Arms-in-Canada-2009-e.pdf>
4. Shelburne J. C., Groves K. J. Education in the Armed Forces. 2011. P. 45.
5. Masland J. W., Radway L. I. Soldiers and Scholars: Military Education and National Policy. 2012. P. 34.
6. Korb L. J. The System for Educating Military Officers in the U.S.A. The Training of Officers: From Military Professionalism to Irrelevance. 2013. P. 12.
7. Vickers G. R. Human Rights and Military Conduct: A Progress Report. Ft. Belvoir: Defense Technical Information Center. 2020. P. 22.

Мигаль Роман Васильович
кандидат юридичних наук, докторант
Львівський університет бізнесу та права
Myhal Roman
PhD in Law, Doctoral Candidate of the
Lviv University of Business and Law
ORCID: 0000-0002-6155-7756

Скоромний Ярослав Ігорович
доктор юридичних наук, доцент
Львівський університет бізнесу та права
Skoromnyu Yaroslav
D. Sc. (Law), Associate Professor
Lviv University of Business and Law
ORCID: 0000-0002-4067-710X

Курилін Іван Ростиславович
кандидат юридичних наук, доцент
Національна академія внутрішніх справ
Kurilin Ivan
PhD in Law, Associate Professor
National Academy of Internal Affairs
ORCID: 0000-0002-5672-3959

Захарчук Іван Володимирович
аспірант
Львівського університету бізнесу та права
Zakharchuk Ivan
Postgraduate Student of the
Lviv University of Business and Law
ORCID: 0000-0002-3983-7911

Блонський Михайло Андрійович
аспірант
Львівського університету бізнесу та права
Blonskyi Mykhailo
Postgraduate Student of the
Lviv University of Business and Law
ORCID: 0000-0003-4550-2410

Біжок Павло Степанович
Львівський університет бізнесу та права
Bizhok Pavlo
Lviv University of Business and Law
ORCID: 0000-0002-5542-0040

DOI: 10.25313/2520-2308-2023-2-8574

ПРИТЯГНЕННЯ СУДДІ ДО ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ТИПОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ І ПРОЦЕДУРНІ АСПЕКТИ В УКРАЇНІ

BRINGING A JUDGE TO LEGAL RESPONSIBILITY: A TYPOLOGICAL ANALYSIS IN THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION AND PROCEDURAL ASPECTS IN UKRAINE

Анотація. Сьогодні існує багато нагальних проблем, які стосуються практичних аспектів реформування судової системи України. Одним із ключових аспектів судової реформи України, виходячи із реалій сьогодення, є формування і розвиток прикладних механізмів притягнення судді (суддів) до юридичної відповідальності, з метою: запровадження нових дієвих підходів до забезпечення фундаментального права людини і громадянина на справедливий суд; запобігання і протидії корупції у судовій системі (судах); підвищення авторитету судової влади і довіри громадян до судової системи України. Визначено, що сьогодні одним із важливих аспектів у цьому напрямі є типологічний аналіз у країнах Європейського Союзу і дослідження процедурних аспектів в Україні щодо притягнення судді до юридичної відповідальності. За результатами дослідження сформульовано загальні висновки, а також представлено пропозиції теоретичного і практичного характеру щодо нового вирішення окремих наукових і практичних проблем, які стосуються юридичної відповідальності судді (суддів). Зокрема, рекомендуємо у законодавстві України врахувати наявний досвід Німеччини щодо застосування дисциплінарної відповідальності суддів у відставці. Це, враховуючи проблеми теорії та практики у цьому напрямі, дозволить певною мірою знівелювати (у майбутньому) певні зловживання суддями своїм статусом, а також сприятиме відновленню рівня довіри і поваги до судової влади з боку суспільства. Для забезпечення легітимності процедури люстрації (очищення влади) в Україні необхідно врахувати: принципи інституту юридичної відповідальності суддів, а також гарантії належної правової процедури. Також зазначено, що необхідно встановити чітку заборону на притягнення суддів в Україні за одне і те саме певне протиправне діяння в таких межах, як: одного виду провадження (дисциплінарного, адміністративного чи кримінального); адміністративного та кримінального проваджень; будь-якого виду юридичної відповідальності після застосування конкретних заходів, які передбачені законодавством України у сфері люстрації (очищення влади). Подальші дослідження доцільно проводити в напрямі вивчення практичних питань щодо порушення присяги судді в Україні у контексті конституційної відповідальності.

Ключові слова: юридична відповідальність судді, інститут юридичної відповідальності судді, підстави юридичної відповідальності судді, заходи юридичної відповідальності судді.

Summary. Today, there are many urgent problems related to the practical aspects of reforming the judicial system of Ukraine. One of the key aspects of the judicial reform of Ukraine, based on the realities of today, is the formation and development of applied mechanisms for bringing a judge (judges) to legal responsibility, with the aim of: introduction of new effective approaches to ensuring the fundamental right of a person and a citizen to a fair trial; preventing and countering corruption in the judicial system (courts); increasing the authority of the judiciary and citizens' trust in the judicial system of Ukraine. It was determined that today one of the important aspects in this direction is a typological analysis in the countries of the European Union and the study of procedural aspects in Ukraine regarding bringing a judge to legal responsibility. Based on the results of the research, general conclusions were formulated, as well as proposals of a theoretical and practical nature were presented regarding a new solution to certain scientific and practical problems related to the legal responsibility of a judge (judges). In particular, we recommend that the legislation of Ukraine take into account the existing experience of Germany regarding the application of disciplinary responsibility of retired judges. This, taking into account the problems of theory and practice in this direction, will to some extent reduce (in the future) certain abuses of their status by judges, as well as contribute to the restoration of the level of trust and respect for the judiciary on the part of society. To ensure the legitimacy of the lustration procedure (purification of power) in Ukraine, it is necessary to take into account: the principles of the institution of legal responsibility of judges, as well as guarantees of due legal procedure. It is also stated that it is necessary to establish a clear ban on the prosecution of judges in Ukraine for one and the same specific illegal act within such limits as: one type of proceeding (disciplinary, administrative or criminal); administrative and criminal proceedings; any type of legal liability after the application of specific measures provided for by the legislation of Ukraine in the sphere of lustration (purification of power). It is advisable

to conduct further research in the direction of studying practical issues regarding the violation of the oath of a judge in Ukraine in the context of constitutional responsibility.

Key words: judge, legal responsibility of a judge, institution of legal responsibility of a judge, grounds for legal responsibility of a judge, measures of legal responsibility of a judge.

Постановка проблеми. Сьогодні існує багато нагальних проблем, які стосуються практичних аспектів реформування судової системи України. Одним із ключових аспектів судової реформи України, виходячи із реалій сьогодення, є формування і розвиток прикладних механізмів притягнення судді (суддів) до юридичної відповідальності, з метою: запровадження нових дієвих підходів до забезпечення фундаментального права людини і громадянина на справедливий суд; запобігання і протидії корупції у судовій системі (судах); підвищення авторитету судової влади і довіри громадян до судової системи України. Все це обумовило актуальність і важливість даного дослідження [1–52].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За результатами аналізу літератури з'ясовано, що деякі аспекти (теоретичні, практичні) у цьому напрямі (щодо практичних проблем, які стосуються юридичної відповідальності судді (суддів) в Україні) досліджували такі вчені і практики, як Л. Москвич [1], К. Музичук [2], І. Назаров [3], О. Овчаренко [4], М. Погорецький, О. Польовий, О. Яновська [5], С. Подкопаєв [6], Р. Сопільник [7], В. Сердюк, Р. Скриньковський [8], В. Швець [9], В. Паришка [10] та інші.

Поряд з тим, визнаючи теоретичну і практичну цінність окремих досліджень за проблемою, доцільно відмітити, що сьогодні недостатньо уваги приділено аспектам юридичної відповідальності судді (суддів) (як теоретичним, так і практичним) з урахуванням досвіду країн-членів Європейського Союзу у цьому напрямі. Одним із важливих напрямів до вирішення цієї проблеми є типологічний аналіз у країнах Європейського Союзу і дослідження процедурних аспектів в Україні щодо притягнення судді до юридичної відповідальності.

Мета статті. Метою статті є здійснити типологічний аналіз у країнах Європейського Союзу і провести дослідження процедурних аспектів в Україні щодо притягнення судді до юридичної відповідальності.

Виклад основного матеріалу дослідження. На основі аналізу літератури за проблемою [1–52], зокрема, враховуючи наявні результати досліджень у цьому напрямі [1–11; 14; 49–51], можна стверджувати, що типологічний аналіз у країнах Євро-

пейського Союзу і дослідження процедурних аспектів в Україні щодо притягнення судді до юридичної відповідальності доцільно здійснювати за трьома напрямками (аспектами), що приведені нижче.

Так, перший аспект стосується зіставного і порівняльного аналізу практичних питань щодо притягнення до юридичної відповідальності суддів у країнах Європейського Союзу.

За результатами проведеного дослідження [1–17] і аналізу таких основних чинних нормативно-правових документів, як Рекомендація СМ/Рес (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів (незалежність, ефективність та обов'язки) [18] і Європейська хартія про закон «Про статус суддів» [19], з'ясовано, що у судовій практиці [14]: 1) характерними видами юридичної відповідальності суддів для Франції, Німеччини, Литви і Португалії є кримінальна, цивільна та дисциплінарна відповідальність; 2) в Німеччині існує конституційна відповідальність, яка притаманна і Литві, проте в Литві юридична відповідальність — є адміністративною; 3) у Португалії і Німеччині існує і застосовується такий підвид кримінальної відповідальності судді, як юридична відповідальність за порушення порядку, визначеного законом; 4) Естонія, Італія, Латвія та Польща сьогодні проводять системні судово-правові реформи у цьому напрямі, з метою реального забезпечення прав і свобод громадян, що вироблені на засадах європейської судової практики і світової науки. Водночас тут необхідно також зазначити, що у кожній окремій країні світу притягнення суддів до юридичної відповідальності має певні специфічні і водночас різні особливості. Це, перш за все, обумовлено певними традиціями, історичним розвитком, специфікою політичних систем і особливостями наявного державного механізму [1–17].

В контексті цього визначено, що країни Європейського Союзу за специфікою притягнення суддів до юридичної відповідальності класифікуються на [10; 13; 14]: країни англо-саксонського права (у країнах англо-саксонського права відсутніми є принципи деталізації основних підстав притягнення суддів до юридичної відповідальності) та країни романо-германського права (ці країни характеризуються досить високим рівнем кла-

сифікації за вчинення суддями дисциплінарних проступків, а також мають певний і особливий алгоритм здійснення дисциплінарних проваджень). Також встановлено, що в усіх країнах-членах Європейського Союзу випадки притягнення суддів до кримінальної відповідальності є нечастими і носять, як правило, розголос у суспільстві, зокрема через ЗМІ, із встановленням досить негативної реакції до таких діянь, в т.ч. і з боку самих суддів. Що стосується дисциплінарної відповідальності суддів, то притягнення судді (суддів) до такого виду відповідальності, насамперед у Німеччині, є тим (основним) механізмом контролю, який дає всі необхідні можливості для ефективного і оперативного виявлення правопорушень, які вчиняються суддями. В основі суддівського імунітету лежить юридична недоторканність судді, передбаченої спеціальним законом, яка визначає його як головного представника судової влади [11].

Другий аспект, виходячи із результатів досліджень у працях [1–9; 11; 14–17; 20–36], рекомендується розглядати в контексті аналізу практичних питань щодо люстрації через призму юридичної відповідальності судді (суддів) в Україні, враховуючи при цьому дослідження основних положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Європейської конвенції з прав людини) від 04.11.1950 р. [37], аналіз реалізації Закону України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» від 08.04.2014 р. № 1188-VII (із змінами і доповненнями) [38], Закону України «Про очищення влади» від 16.09.2014 р. № 1682-VII (із змінами і доповненнями) [39], Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання реалізації Закону України «Про очищення влади» від 16.10.2014 р. № 563 (із змінами і доповненнями) [40] та Наказу Міністерства юстиції України «Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, щодо яких застосовано положення Закону України «Про очищення влади» від 16.10.2014 р. № 1704/5 (із змінами і доповненнями) [41] щодо суддів тощо [11; 14].

За результатами аналізу літератури [11; 14–17; 20–46] можна стверджувати, що люстрація судді в Україні: має особливий (досить специфічний) характер, оскільки включає у собі елементи його правової та політичної відповідальності; є способом відновлення рівня довіри і поваги до судової влади з боку громадян, особливо за умов соціальної нестабільності, з метою задоволення запиту суспільства; виконує функцію захисту демократії, демократичних цінностей; певною мірою сприяє зміцненню і підвищенню рівня авторитетності

суду (судді) тощо. В Україні модель люстраційних заходів поєднує елементи адміністративно-правових і кримінально-правових санкцій [11; 14; 20]. В контексті цього визначено, що сьогодні потрібно також підвищити відповідальність з боку суспільства за неповагу до суду (судді) в Україні [20; 24; 25; 42], враховуючи досвід держав-членів Європейського Союзу. А для забезпечення легітимності процедури люстрації (очищення влади) в Україні необхідно врахувати: принципи інституту юридичної відповідальності суддів, а також гарантії належної правової процедури. Поряд з тим, люстрація суддів в Україні має виключати позапроцесуальний перегляд судових рішень, який суперечить чинній Конституції України [11]. Тут заслуговує на увагу п. 10 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про незалежність судової влади» від 13.06.2007 р. № 8 [43].

Що стосується третього аспекту, то тут важливе значення, виходячи із результатів досліджень у працях [1–9; 11; 14; 47–51], мають питання про співвідношення видів юридичної відповідальності суддів (судді) і застосування до них (нього) певних санкцій за одночасне порушення окремих норм декількох (або різних) галузей права, що інколи характеризує множинність правопорушень суддів (судді).

З'ясовано, що види множинності правопорушень, які вчинили судді, доцільно поділити на такі три основні групи, а саме [11; 14; 47; 49]: 1) коли суддя своїм протиправним діянням (дією, бездіяльністю) порушив одночасно окремі норми декількох галузей права і до нього застосовуються одночасно конкретні й різні визначені заходи декількох різних видів юридичної відповідальності; 2) коли суддя здійснив декілька (різних) протиправних діянь, які за сутністю і сукупністю структурних складових або елементів кваліфікуються за однією визначеною, конкретною підставою юридичної відповідальності; 3) поєднує у собі комбінацію першої групи і другої групи. Застосування до суддів певного стягнення (адміністративного) є підставою для притягнення їх до дисциплінарної відповідальності у тих випадках, які визначені Законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. № 1402-VIII (із змінами і доповненнями) [52]. А притягнення до юридичної відповідальності судді, враховуючи рішення та практику застосування Європейського суду з прав людини, повинно ґрунтуватися виключно [11; 14]: 1) за умови остаточної доведеної вини судді; 2) в межах та порядку визначеної процедури притягнення судді до юридичної відповідальності (дисциплінарної, цивільно-правової

кримінальної), і відповідно до чинного законодавства України.

Висновки і перспективи подальших досліджень. За результатами проведеного дослідження, враховуючи деякі ідеї і положення у літературі [1–52], можна стверджувати, а також надати такі пропозиції теоретичного і практичного характеру:

1. Досвід країн Європейського Союзу у напрямі притягнення суддів до юридичної відповідальності сьогодні враховується досить часто і активно використовується багатьма іншими країнами світу, і це необхідно врахувати Україні, зокрема — рекомендуємо у законодавстві України врахувати наявний досвід Німеччини щодо застосування дисциплінарної відповідальності суддів у відставці. Це, враховуючи проблеми теорії та практики у цьому напрямі, дозволить певною мірою знівелювати (у майбутньому) певні зловживання суддями своїм статусом, а також сприятиме відновленню рівня довіри і поваги до судової влади з боку суспільства.

2. Відповідно до чинного Закону України «Про очищення влади» модель люстраційних заходів поєднує елементи адміністративно-правових і кримінально-правових санкцій. Люстрація судді в Україні: має особливий (досить специфічний) характер, оскільки включає у собі елементи його правової та політичної відповідальності; є способом відновлення рівня довіри і поваги до судової влади з боку громадян, особливо за умов соціаль-

ної нестабільності, з метою задоволення запиту суспільства; виконує функцію захисту демократії, демократичних цінностей; певною мірою сприяє зміцненню і підвищенню рівня авторитетності суду (судді) тощо. Люстрація дій і/або бездіяльності суддів (кожного окремого судді) в Україні, яка передбачена українським законодавством, носить субсидіарний характер, оскільки за наслідками поданої люстрації до суддів (як носіїв судово-владних повноважень) можуть бути застосовані певні (визначені законодавством України) заходи юридичної відповідальності загального характеру. Для забезпечення легітимності процедури люстрації (очищення влади) в Україні необхідно врахувати: принципи інституту юридичної відповідальності суддів, а також гарантії належної правової процедури.

3. Рекомендується встановити чітку заборону на притягнення суддів в Україні за одне і те саме певне протиправне діяння в таких межах, як: одного виду провадження (дисциплінарного, адміністративного чи кримінального); адміністративного та кримінального проваджень; будь-якого виду юридичної відповідальності після застосування конкретних заходів, які передбачені законодавством України у сфері люстрації (очищення влади).

Подальші дослідження доцільно проводити в напрямі вивчення практичних питань щодо порушення присяги судді в Україні у контексті конститутційної відповідальності.

Література

1. Москвич Л. М. Ефективність судової системи: концептуальний аналіз: монографія / Національний університет «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого». Х.: ФІНН, 2011. 384 с.
2. Музичук К. С. Демократичні основи захисту інформаційних прав людини в суді: монографія / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 216 с.
3. Назаров І. В. Судові системи країн Європейського Союзу та України: генезис та порівняння: монографія. Харків: ФІНН, 2011. 430 с.
4. Овчаренко О. М. Юридична відповідальність судді: теоретико-прикладне дослідження: монографія / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2014. 576 с.
5. Погорецький М. А., Польовий О. Л., Яновська О. Г. Гарантії суддівської незалежності при притягненні суддів до юридичної відповідальності: монографія. К.: ВД «Дакор», 2014. 308 с.
6. Подкопаєв С. В. Дисциплінарна відповідальність суддів: сутність, механізм реалізації: монографія. Х.: ВД «Інжек», 2003. 192 с.
7. Сопільник Р. Л. Методологія забезпечення права на справедливий суд у світлі європейської інтеграції України: теоретичні та організаційні аспекти: монографія / Львівський університет бізнесу та права. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. 459 с.
8. Serdiuk V., Liubarskyi V., Skrynkovskyy R. Guarantees of Ensuring Equality Before the Law and the Court in Ukraine // Path of Science. 2021. Vol. 7, No. 6. P. 1043–1048. doi: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.71-7>
9. Швець В. О. Правове регулювання пенсійного забезпечення суддів в Україні: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 208 с.

10. Паришкура В. В. Юридична відповідальність суддів в Україні та країнах Європейського Союзу: порівняльно-правовий аналіз: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.10 / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2017. 259 с.
11. Скоромний Я. І. Особливості юридичної відповідальності суддів: теоретичні та практичні аспекти: монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. 378 с.
12. Шишкін В. І. Судові системи країн світу: у 3-х кн. Київ: Юрінком Інтер, 2001. Кн. 2. 336 с.
13. Скоромний Я. І. Типологічний аналіз юридичної відповідальності суддів у країнах Європейського Союзу // Право. ua: науково-практичний журнал. 2018. № 1. С. 212–220.
14. Скоромний Я. І. Юридична відповідальність суддів: проблеми теорії та практики: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.10 / Львівський університет бізнесу та права. Львів, 2021. 40 с.
15. Хмиз М. В. Критерії оцінювання ефективності судової системи // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2021. № 13. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2021-13-7521>
16. Хмиз М. В. Суспільна довіра до суду як показник ефективності судової влади // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2021. № 14. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2021-14-7522>
17. Хмиз М. В. Громадський контроль судової влади як спосіб відновлення довіри суспільства до судів та суддів // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2021. № 15. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2021-15-7577>
18. Рекомендація CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки: Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи 17 листопада 2010 р. на 1098-му засіданні заступників міністрів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a38#Text (дата доступу: 05.01.2023).
19. Європейська хартія про закон «Про статус суддів»: Міжнародний документ Ради Європи від 10.07.1998 р., прийнятого в Лісабоні. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU98182> (дата доступу: 05.01.2023).
20. Skoromnyy Y., Skrynkovskyy R. Lustration as a Particular Procedure for Bringing a Judge to Justice in Ukraine // Path of Science. 2020. Vol. 6, No. 11. P. 1001–1009. doi: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.64-1>
21. Лавриненко І. Якщо неправильно проводити люстрацію, вона переростає в репресії // Центр суддівських студій, 06.03.2014. URL: <http://www.judges.org.ua/dig4694.htm> (дата доступу: 05.01.2023).
22. Закаблук М. Верховні вимоги до «люстраторів». Ярослав Романюк: «Членами ТСК за квотою ВС повинні бути особи, які могли б чесного суддю відстояти, а іншому в очі сказати: «Ти – негідник» // Закон і бізнес. № 16(1158). 19.04–25.04.2014. URL: https://zib.com.ua/ua/print/81862-romanyuk_rozpoviv_hto_mozhe_stati_chlenom_komisii_z_perevirk.html (дата доступу: 05.01.2023).
23. Шевчук С. Люстрація та ретроактивна справедливість: європейські стандарти захисту прав людини при переході до демократичного правління // Юридичний журнал. 2006. № 2. С. 65–80.
24. Гудима В. В. Особливості формування корпусу професійних суддів в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.10 / Львівський університет бізнесу та права. Львів, 2021. 20 с.
25. Коновалова Н. Т. Юридична відповідальність винних осіб за неповагу до суду: дис. ... доктора філософії: спец. 081 — Право / Львівський університет бізнесу та права. Львів. 2021. 157 с.
26. Сопільник Р. Л., Скриньковський Р. М., Скоромний Я. І. Імунітет суддів та їх відповідальність в Україні // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки». 2021. № 2. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2021-2-6897>
27. Скриньковський Р. М., Хмиз М. В., Гудима В. В., Любарський В. О. Незалежність професійних суддів як конституційна засада їх правового статусу // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки». 2021. № 8. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2021-8-7459>
28. Скриньковський Р. М., Глуценко С. В., Гудима В. В., Хмиз М. В. Порядок здійснення добору та призначення професійних суддів України у контексті конституційно-правових вимог до кандидатів // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки». 2021. № 9. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2021-9-7464>
29. Гудима В. В., Скриньковський Р. М. Особливості здійснення спеціальної підготовки кандидатів на посади суддів у Національній школі суддів України // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2021. № 7(107). С. 92–99. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2021-7-7329>
30. Скриньковський Р. М., Гудима В. В., Хмиз М. В., Любарський В. О. Доктринальні підходи до визначення поняття конституційно-правового статусу професійних суддів // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2021. № 10(110). С. 29–35. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2021-10-7443>

31. Скриньковський Р. М., Сердюк В. В., Гарасим П. С., Глуценко С. В., Хмиз М. В., Цюх С. І., Тиркало Ю. Є., Кайдрович Х. І. Професіоналізм суддів як передумова побудови ефективної судової системи в Україні // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки». 2021. № 11. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2021-11-7595>
32. Слінько С. В., Скриньковський Р. М., Гудима В. В., Глуценко С., Хмиз М. В. Особливості забезпечення особистої безпеки суддів в Україні // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2021. № 12. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2021-12-7482>
33. Хмиз М. В. Принцип справедливості судової влади: загальнотеоретичні аспекти // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2021. № 10. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2021-10-7434>
34. Хмиз М. В. Актуальні питання щодо підвищення кваліфікації професійних суддів України // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2021. № 11. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2021-11-7455>
35. Хмиз М. В. Роль судової влади в конституційно-правовому механізмі захисту прав і свобод людини // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки». 2021. № 7. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2021-7-7417>
36. Хмиз М. В. Вимоги щодо несумісності посади судді з іншими видами діяльності: порівняльний конституційно-правовий аспект // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки». 2021. № 8. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2021-8-7429>
37. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) від 04.11.1950: Ратифікована Законом України від 17.07.1997 р. № 475/97/-ВР (із змінами і доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата доступу: 05.01.2023).
38. Про відновлення довіри до судової влади в Україні: Закон України від 08.04.2014 р. № 1188-VII (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1188-18#Text> (дата доступу: 05.01.2023).
39. Про очищення влади: Закон України від 16.09.2014 р. № 1682-VII (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18#Text> (дата доступу: 05.01.2023).
40. Деякі питання реалізації Закону України «Про очищення влади»: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 р. № 563 (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/563-2014-%D0%BF#Text> (дата доступу: 05.01.2023).
41. Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, щодо яких застосовано положення Закону України «Про очищення влади»: Наказ Міністерства юстиції України від 16.10.2014 р. № 1704/5 (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1280-14#Text> (дата доступу: 05.01.2023).
42. Konovalova N., Skrynkovskyy R. Practical Questions of Implementation of Art. 185-3 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses (Disrespect of the Court) in Judicial Proceedings // Path of Science. 2019. Vol. 5, No. 12. P. 1001–1010. doi: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.53-2>
43. Про незалежність судової влади: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 13.06.2007 р. № 8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-07#Text> (дата доступу: 05.01.2023).
44. Белая Л. В. Удосконалення інституту юридичної відповідальності як фактор формування демократичної, соціальної, правової держави: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 / Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2009. 20 с.
45. Skrynkovskyy R., Kovaliv M., Kurilin I., Yesimov S., Khmyz M., Yosyfovych D. Organizational and Legal Support of Courts in Ukraine // Path of Science. 2022. Vol. 8, No. 5. P. 1001–1007. doi: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.81-1>
46. Skrynkovskyy R., Kovaliv M., Pryveda A., Khmyz M., Kniaz S., Pavlov D. Features of Development of Professional Self-Government in the System of Prosecution, Judiciary and the Bar of Ukraine // Path of Science. 2021. Vol. 7, No. 6. P. 1049–1057. doi: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.71-8>
47. Скоромний Я. І. Питання співвідношення видів юридичної відповідальності судді: матеріальні і процедурні аспекти // Право. ua: науково-практичний журнал. 2018. № 2. С. 192–200.
48. Овчаренко О. М. Деякі процедурні аспекти притягнення суддів до кримінальної відповідальності // Вісник Вищої ради юстиції. 2012. № 4 (12). С. 7–21.
49. Овчаренко О. М. Юридична відповідальність суддів: питання теорії і практики: дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.10 / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2018. 526 с.
50. Виноградова Л. Є. Юридична відповідальність суддів загальних судів України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2004. 187 с.
51. Маляренко А. В. Підстави юридичної відповідальності суддів загальної юрисдикції України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.10 / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2013. 243 с.

52. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#n1589> (дата доступу: 05.01.2023).

References

1. Moskvych L.M. Efektyvnist sudovoi systemy: kontseptualnyi analiz: monohrafiia / Natsionalnyi universytet «Iurydychna akademiia Ukrainy im. Yaroslava Mudroho». Kh.: FINN, 2011. 384 s.
2. Muzychuk K.S. Demokratychni osnovy zakhystu informatsiinykh prav liudyny v sudi: monohrafiia / Skhidnoievrop. nats. un-t im. Lesi Ukrainky. Lutsk: Vezha-Druk, 2015. 216 s.
3. Nazarov I.V. Sudovi systemy krain Yevropeiskoho Soiuzu ta Ukrainy: henezys ta porivniannia: monohrafiia. Kharkiv: FINN, 2011. 430 s.
4. Ovcharenko O.M. Yurydychna vidpovidalnist suddiv: teoretyko-prykladne doslidzhennia: monohrafiia / Nats. yuryd. un-t im. Yaroslava Mudroho. Kharkiv: Pravo, 2014. 576 s.
5. Pohoretskyi M.A., Polovyi O.L., Yanovska O.H. Harantii suddivskoi nezalezhnosti pry prytyahneni suddiv do yurydychnoi vidpovidalnosti: monohrafiia. K.: VD «Dakor», 2014. 308 s.
6. Podkopaiev S.V. Dystsyplinarna vidpovidalnist suddiv: sutnist, mekhanizm realizatsii: monohrafiia. Kh.: VD «Inzhek», 2003. 192 s.
7. Sopilnyk R.L. Metodolohiia zabezpechennia prava na spravedyvyi sud u svitli yevropeiskoi intehratsii Ukrainy: teoretychni ta orhanizatsiini aspekty: monohrafiia / Lvivskiy universytet biznesu ta prava. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, 2017. 459 s.
8. Serdiuk V., Liubarskyi V., Skrynkovskyy R. Guarantees of Ensuring Equality Before the Law and the Court in Ukraine // Path of Science. 2021. Vol. 7, No. 6. P. 1043–1048. doi: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.71-7>
9. Shvets V.O. Pravove rehuliuвання pensiinoho zabezpechennia suddiv v Ukraini: monohrafiia. Kyiv: Yurinkom Inter, 2012. 208 s.
10. Paryshkura V.V. Yurydychna vidpovidalnist suddiv v Ukraini ta krainakh Yevropeiskoho Soiuzu: porivnialno-pravovyi analiz: dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.10 / Natsionalnyi yurydychnyi universytet imeni Yaroslava Mudroho. Kharkiv, 2017. 259 s.
11. Skoromnyy Y.I. Osoblyvosti yurydychnoi vidpovidalnosti suddiv: teoretychni ta praktychni aspekty: monohrafiia. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, 2020. 378 s.
12. Shyshkin V.I. Sudovi systemy krain svitu: u 3-kh kn. Kyiv: Yurinkom Inter, 2001. Kn. 2. 336 s.
13. Skoromnyy Y.I. Typolohichni analiz yurydychnoi vidpovidalnosti suddiv u krainakh Yevropeiskoho Soiuzu // Pravo.ua: naukovo-praktychnyi zhurnal. 2018. № 1. S. 212–220.
14. Skoromnyy Y.I. Yurydychna vidpovidalnist suddiv: problemy teorii ta praktyky: avtoref. dys. ... d-ra. yuryd. nauk: spets. 12.00.10 / Lvivskiy universytet biznesu ta prava. Lviv, 2021. 40 s.
15. Khmyz M.V. Kryterii otsiniuvannia efektyvnosti sudovoi systemy // Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». 2021. № 13. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2021-13-7521>
16. Khmyz M.V. Suspilna dovira do sudu yak pokaznyk efektyvnosti sudovoi vlady // Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». 2021. № 14. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2021-14-7522>
17. Khmyz M.V. Hromadskiy kontrol sudovoi vlady yak sposib vidnovlennia doviry suspilstva do sudiv ta suddiv // Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». 2021. № 15. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2021-15-7577>
18. Rekomendatsiia CM/Rec (2010) 12 Komitetu Ministriv Rady Yevropy derzhavam-chlenam shchodo suddiv: nezalezhnist, efektyvnist ta oboviazky: Ukhvaleno Komitetom Ministriv Rady Yevropy 17 lystopada 2010 r. na 1098-mu zasidanni zastupnykiv ministriv. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a38#Text (data dostupu: 05.01.2023).
19. Yevropeiska khartiia pro zakon «Pro status suddiv»: Mizhnarodnyi dokument Rady Yevropy vid 10.07.1998 r., pryiniatoho v Lisaboni. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU98182> (data dostupu: 05.01.2023).
20. Skoromnyy Y., Skrynkovskyy R. Lustration as a Particular Procedure for Bringing a Judge to Justice in Ukraine // Path of Science. 2020. Vol. 6, No. 11. P. 1001–1009. doi: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.64-1>
21. Lavrynenko I. Yakshcho nepravylno provodyty liustratsiiu, vona pererostaie v represii // Tsentralnyi yurydychnyi studii, 06.03.2014. URL: <http://www.judges.org.ua/dig4694.htm> (data dostupu: 05.01.2023).
22. Zakabluk M. Verkhovni vymohy do «liustratoriv». Yaroslav Romaniuk: «Chlenamy TSK za kvotoiu VS povynni buty osoby, yaki mohly b chesnoho suddiu vidstoiaty, a inshomu v ochi skazaty: «Ty – nehidnyk» // Zakon i biznes. № 16(1158). 19.04–25.04.2014. URL: https://zib.com.ua/ua/print/81862-romanyuk_rozpoviv_hto_mozhe_stati_chlenom_komisii_z_perevirk.html (data dostupu: 05.01.2023).

23. Shevchuk S. Liustratsiia ta retroaktyvna spravedlyvist: yevropeiski standarty zakhystu prav liudyny pry perekhodi do demokratychnoho pravlinnia // Yurydychnyi zhurnal. 2006. № 2. S. 65–80.
24. Hudyma V.V. Osoblyvosti formuvannia korpusu profesiinykh suddiv v Ukraini: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.10 / Lvivskiy universytet biznesu ta prava. Lviv, 2021. 20 s.
25. Konovalova N.T. Yurydychna vidpovidalnist vynnykh osib za nepovahu do sudu: dys. ... doktora filosofii: spets. 081 — Pravo / Lvivskiy universytet biznesu ta prava. Lviv. 2021. 157 s.
26. Sopilnyk R.L., Skrynkovskyy R.M., Skoromnyy Y.I. Imunitet suddiv ta yikh vidpovidalnist v Ukraini // Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». Seriya: «Iurydychni nauky». 2021. № 2. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2021-2-6897>
27. Skrynkovskyy R.M., Khmyz M.V., Hudyma V.V., Liubarskyi V.O. Nezalezhnist profesiinykh suddiv yak konstytutsiina zasada yikh pravovoho statusu // Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». Seriya: «Iurydychni nauky». 2021. № 8. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2021-8-7459>
28. Skrynkovskyy R.M., Hlushchenko S.V., Hudyma V.V., Khmyz M.V. Poriadok zdiisnennia doboru ta pryznachennia profesiinykh suddiv Ukrainy u konteksti konstytutsiino-pravovykh vymoh do kandydativ // Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». Seriya: «Iurydychni nauky». 2021. № 9. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2021-9-7464>
29. Hudyma V.V., Skrynkovskyy R.M. Osoblyvosti zdiisnennia spetsialnoi pidhotovky kandydativ na posady suddiv u Natsionalnii shkoli suddiv Ukrainy // Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». 2021. № 7(107). S. 92–99. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2021-7-7329>
30. Skrynkovskyy R.M., Hudyma V.V., Khmyz M.V., Liubarskyi V.O. Doktrynalni pidkhody do vyznachennia poniattia konstytutsiino-pravovoho statusu profesiinykh suddiv // Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». 2021. № 10(110). S. 29–35. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2021-10-7443>
31. Skrynkovskyy R.M., Serdiuk V.V., Harasym P.S., Hlushchenko S.V., Khmyz M.V., Tsyuh S.I., Tyrkalo Y.Y., Kaidrovych K.I. Profesionalizm suddiv yak peredumova pobudovy efektyvnoi sudovoi systemy v Ukraini // Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». Seriya: «Iurydychni nauky». 2021. № 11. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2021-11-7595>
32. Slinko S.V., Skrynkovskyy R.M., Hudyma V.V., Hlushchenko S., Khmyz M.V. Osoblyvosti zabezpechennia osobystoi bezpeky suddiv v Ukraini // Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». 2021. № 12. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2021-12-7482>
33. Khmyz M.V. Pryntsyp spravedlyvosti sudovoi vlady: zahalnoteoretychni aspekty // Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». 2021. № 10. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2021-10-7434>
34. Khmyz M.V. Aktualni pytannia shchodo pidvyshchennia kvalifikatsii profesiinykh suddiv Ukrainy // Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». 2021. № 11. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2021-11-7455>
35. Khmyz M.V. Rol sudovoi vlady v konstytutsiino-pravovomu mekhanizmi zakhystu prav i svobod liudyny // Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». Seriya: «Iurydychni nauky». 2021. № 7. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2021-7-7417>
36. Khmyz M.V. Vymohy shchodo nesumisnosti posady suddi z inshymy vydamy diialnosti: porivnialnyi konstytutsiino-pravovyi aspekt // Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka». Seriya: «Iurydychni nauky». 2021. № 8. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2021-8-7429>
37. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod (z protokolamy) vid 04.11.1950: Ratyfikovana Zakonom Ukrainy vid 17.07.1997 r. № 475/97/-VR (iz zminamy i dopovnenniamy). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (data dostupu: 05.01.2023).
38. Pro vidnovlennia doviry do sudovoi vlady v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 08.04.2014 r. № 1188-VII (iz zminamy i dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1188-18#Text> (data dostupu: 05.01.2023).
39. Pro ochyshchennia vlady: Zakon Ukrainy vid 16.09.2014 r. № 1682-VII (iz zminamy i dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18#Text> (data dostupu: 05.01.2023).
40. Deiaki pytannia realizatsii Zakonu Ukrainy «Pro ochyshchennia vlady»: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16.10.2014 r. № 563 (iz zminamy i dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/563-2014-%D0%BF#Text> (data dostupu: 05.01.2023).
41. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Yedyniy derzhavnyi reiestr osib, shchodo yakykh zastosovano polozhennia Zakonu Ukrainy «Pro ochyshchennia vlady»: Nakaz Ministerstva yustytsii Ukrainy vid 16.10.2014 r. № 1704/5 (iz zminamy i dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1280-14#Text> (data dostupu: 05.01.2023).
42. Konovalova N., Skrynkovskyy R. Practical Questions of Implementation of Art. 185–3 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses (Disrespect of the Court) in Judicial Proceedings // Path of Science. 2019. Vol. 5, No. 12. P. 1001–1010. doi: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.53-2>

43. Pro nezalezhnist sudovoi vlady: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 13.06.2007 r. № 8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-07#Text> (data dostupu: 05.01.2023).

44. Bielaia L.V. Udoskonalennia instytutu yurydychnoi vidpovidalnosti yak faktor formuvannia demokratychnoi, sotsialnoi, pravovoi derzhavy: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.12 / Instytut zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy. Kyiv, 2009. 20 s.

45. Skrynkovskyy R., Kovaliv M., Kurilin I., Yesimov S., Khmyz M., Yosyfovych D. Organizational and Legal Support of Courts in Ukraine // Path of Science. 2022. Vol. 8, No. 5. P. 1001–1007. doi: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.81-1>

46. Skrynkovskyy R., Kovaliv M., Pryveda A., Khmyz M., Kniaz S., Pavlov D. Features of Development of Professional Self-Government in the System of Prosecution, Judiciary and the Bar of Ukraine // Path of Science. 2021. Vol. 7, No. 6. P. 1049–1057. doi: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.71-8>

47. Skoromnyy Y.I. Pytannia spivvidnoshennia vydiv yurydychnoi vidpovidalnosti suddi: materialni i protsedurni aspekty // Pravo.ua: nauko-praktychnyi zhurnal. 2018. № 2. S. 192–200.

48. Ovcharenko O.M. Deiaki protsedurni aspekty prytiahnennia suddiv do kryminalnoi vidpovidalnosti // Visnyk Vyshehoi rady yustytzii. 2012. № 4 (12). S. 7–21.

49. Ovcharenko O.M. Yurydychna vidpovidalnist suddiv: pytannia teorii i praktyky: dys. ... d-ra yuryd. nauk: spets. 12.00.10 / Nats. un-t «Odes. yuryd. akad.». Odesa, 2018. 526 s.

50. Vynohradova L.Y. Yurydychna vidpovidalnist suddiv zahalnykh sudiv Ukrainy: dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.01 / Natsionalnyi universytet «Odeska yurydychna akademiia». Odesa, 2004. 187 s.

51. Maliarenko A.V. Pidstavy yurydychnoi vidpovidalnosti suddiv zahalnoi yurydyktsii Ukrainy: dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.10 / Natsionalnyi universytet «Odeska yurydychna akademiia». Odesa, 2013. 243 s.

52. Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 r. № 1402-VIII (iz zminamy i dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#n1589> (data dostupu: 05.01.2023).

Дегтярьова Ольга Миколаївна

*кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри транспортного права та логістики
Національний транспортний університет*

Dehtyarova Olha

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Department of transport law and logistics
National Transport University
ORCID: 0000-0002-0115-3434*

Довженко Євгенія Володимирівна

*кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри транспортного права та логістики
Національний транспортний університет*

Dovzhenko Yevheniia

*Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Department of transport law and logistics
National Transport University
ORCID: 0000-0002-3600-6733*

DOI: 10.25313/2520-2308-2023-2-8593

ГІГ-КОНТРАКТ ЯК НОВА ФОРМА ДОГОВІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ НАЙМАНОЇ ПРАЦІ GIG-CONTRACT AS A NEW FORM OF CONTRACTUAL REGULATION IN USING THE HIRED LABOR

Анотація. Стаття присвячена дослідженню гіг-контракту як новітньої форми договірної регуляції у сфері використання найманої праці. Проаналізовано співвідношення трудового та гіг-контрактів за їх істотними ознаками, такими як сторони, форма договору, строк дії, процедура документального оформлення, робоче місце, зміст, підстави припинення контракту, час роботи, ненормований час, перерви для відпочинку, оплата праці, соціальні гарантії тощо. З'ясовано, що гіг-контракт містить ознаки як «класичного» трудового договору, так і цивільно-правового. В сфері запровадження гіг-контрактів застосовуються правові дефініції, які є родовими для характеристики саме трудових відносин.

Розглянуто запропоновані Міжнародною організацією праці ознаки трудових відносин. Обґрунтовано, що виконання роботи на основі гіг-контракту відповідає ознакам трудових відносин. Зроблено висновок, що гіг-контракт віднесено до різновиду цивільно-правових договорів без достатніх теоретико-правових підстав. Натомість запропоновано розглядати цей вид договору як особливий вид трудового контракту.

Можливість застосування контрактної форми трудового договору при наймі працівника резидентом Дія Сіті базується на суб'єктивному рішенні роботодавця. Очевидною є нерівномірність у визначенні умов праці працівників резидента Дія Сіті. За таких умов порушується принцип рівності прав і можливостей працівників.

Ключові слова: трудовий контракт, правова природа трудового контракту, правова природа гіг-контракту, цивільно-правовий договір, гіг-контракт, гіг-працівник.

Summary. The article is devoted to the research of the gig-contract as the newest form of contractual regulation in using the hired labor. The correlation of labor and gig-contracts was analyzed according to their essential characteristics, such as the parties, the form of the contract, the term of validity, the procedure for documenting, the workplace, the content, the grounds

for terminating the contract, working hours, irregular hours, rest breaks, wages, social guarantees etc. It was found that the gig-contract contains features of both a «classical» labor contract and a civil law one. In the field of introducing gig-contracts, legal definitions are used, which are generic for characterizing labor relations.

The characteristics of labor relations proposed by the International Labor Organization were considered. It is substantiated that the performance of work on the basis of a gig-contract corresponds to the characteristics of labor relations. It was concluded that the gig-contract is classified as a type of civil law contract without sufficient theoretical and legal grounds. Instead, it is proposed to consider this type of contract as a special type of labor contract.

The possibility of applying the contractual form of the employment contract when hiring an employee by a resident of Diya City is based on the subjective decision of the employer. The unevenness in determining the working conditions of Diya City resident employees is obvious. Under such conditions, the principle of equal rights and opportunities of employees is violated.

Key words: employment contract, legal nature of employment contract, legal nature of gig-contract, civil law contract, gig-contract, gig-worker.

Постановка проблеми. Трудовий та цивільно-правовий договори є найпоширенішими в Україні формами використання найманої праці. В умовах введення обмежувальних протиепідемічних заходів у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19), а згодом — запровадження правового режиму воєнного стану багато працівників змушені працювати поза межами організацій — роботодавців, деякі з них стали внутрішньо переміщеними особами або виїхали за кордон. Для того, щоби не втрачати висококваліфіковані кадри і продовжувати здійснювати свою діяльність, суб'єкти господарювання змушені кардинально змінювати організацію ведення бізнесу, в тому числі і застосовувати нетипові форми залучення спеціалістів до співпраці, укладаючи з ними договори різної правової природи. Правильно визначена правова природа договору не лише являється ефективним компонентом механізму регулювання суспільних відносин між людьми, а й пов'язана зі сферою ствердження і самовираження особи [1, с. 100]. Розуміння правової природи та правильне застосування того чи іншого договору допоможе уникнути непорозумінь з громадянами, які виконуватимуть роботу за договором, а також контролюючими органами. Запровадження правового інституту гіг-контрактів як нової форми залучення громадян до праці викликало багато дискусій в науковій сфері з приводу визначення його правової природи. У зв'язку з цим проблема розмежування трудового контракту (договору) та гіг-контракту як цивільно-правового договору останнім часом набуває неабиякої актуальності. Дане питання має теоретичне та практичне значення, оскільки самостійність трудового договору, по суті, символізує самостійність галузі трудового права [3, с. 203].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним та практичним проблемам договорів присвячені праці багатьох представників не

лише теорії права, а й окремих галузей права. В галузі трудового права проблемами договірною регулювання трудових відносин займалися провідні вчені-юристи Н. Б. Болотіна, В. С. Венедіктов, М. І. Іншин, П. Д. Пилипенко, В. І. Прокопенко, О. І. Процевський та інші вчені. Вагомий внесок у визначення правової природи трудового і цивільно-правового договору внесли такі вітчизняні вчені як: Н. Гетьманцева та Н. Процьків [1], М. І. Брагінський та В. В. Вітрянський [2], О. В. Тищенко та С. М. Черноус [3], Г. І. Чанишева [4], Н. Мисник [5] та інші.

Ціль роботи. Визначення правової природи гіг-контракту на основі порівняльного аналізу його основних умов з положеннями трудового контракту.

Виклад основного матеріалу. Пандемія коронавірусу, введення воєнного стану, масові відключення електричної енергії спонукають суб'єктів господарювання до встановлення гнучкого режиму роботи працівників та запровадження нетипових форм зайнятості для забезпечення комплаєнсу трудових процесів. До реалій сьогодення поступово адаптується і трудове законодавство. Так, відповідні зміни були внесені до КЗпП України щодо гнучкого режиму роботи, дистанційної та надомної праці, ознайомлення віддалених працівників з документами та організації їхньої роботи [6], а також виокремлено окремий вид трудового договору з нефіксованим робочим часом [7].

Водночас, розвиток ІТ-технологій та гіг-економіки в Україні, в свою чергу, витісняють «стандартні» трудові відносини, які врегульовані нормами трудового права. Суб'єкти господарювання, що працюють над реалізацією окремих проєктів виявляють зацікавленість переважно в короткострокових трудових відносинах або у співпраці з позаштатними спеціалістами. В сфері ІТ-індустрії компанії здебільшого співпрацюють

з фахівцями, котрі мають правовий статус фізичної особи-підприємця, або працюють на умовах фрілансу за цивільно-правовими договорами [4]. Така форма взаємодії дозволяє суб'єктам господарювання застосовувати спрощену систему оподаткування. Проте є ризик того, що під час проведення виїзної перевірки може трактувати такі відносини як приховані трудові, наслідком чого буде накладення штрафу у десятикратному розмірі мінімальної заробітної плати за кожного неоформленого за трудовим договором працівника. Тому така модель ведення бізнесу не сприяє стабільності та залученню додаткових інвестицій.

З прийняттям 15 липня 2021 р. закону № 1667-ІХ «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» (далі — Закон № 1667), для ІТ-компаній, які мають статус резидента Дія Сіті, передбачена можливість залучення спеціалістів не лише за трудовими контрактами (договорами), а й на підставі гіг-контрактів. Відповідно до ст. 1 Закону гіг-контракт визначається як цивільно-правовий договір, за яким гіг-спеціаліст зобов'язується виконувати роботи (надавати послуги) відповідно до поставлених завдань резидента Дія Сіті як замовника, а резидент Дія Сіті зобов'язується оплачувати виконані роботи (надані послуги) і забезпечувати гіг-спеціалісту належні умови для виконання робіт (надання послуг), а також соціальні гарантії, визначені розділом V Закону № 1667 [8].

Ще у 90-х роках минулого століття М.І. Брагінський та В.В. Вітрянський сформулювали думку про те, що з розвитком ринкових відносин трудовий договір як організаційно-правова модель здійснення найманої праці вичерпав себе, а його місце зайняв цивільно-правовий договір (надалі - ЦПД) про працю [2, с. 24].

Досліджуючи співвідношення трудового договору із ЦПД, Г.І. Чанишева звертає увагу, що в юридичній літературі існує теза щодо неодмінної в осяжній перспективі трансформації трудового договору у різновид ЦПД, коли всі трудові відносини будуть регулюватися нормами цивільного права [4, с. 203]. В зв'язку з цим слушною є думка Г.В. Кузьменка про те, що першим кроком на шляху реформування законодавства в сфері застосування нетипових форм зайнятості, повинно стати нормативне закріплення алгоритмів або критеріїв визначення трудових відносин [9, с. 119].

Зокрема, в Рекомендаціях міжнародної організації праці щодо трудових відносин від 31.05.2006 р. № 198 зазначається, що держави-члени Організації повинні передбачити у своїх законах і нормативних актах можливість визначення конкретних

ознак трудових відносин. До таких, зокрема, відносяться наступні:

(а) той факт, що робота: виконується відповідно до вказівок і під контролем іншої сторони; припускає інтеграцію працівника в організаційну структуру підприємства; виконується в інтересах іншої особи; повинна виконуватися особисто працівником; виконується відповідно до певного графіка або на робочому місці, що вказується або узгоджується стороною, яка замовила її; має певну тривалість; вимагає присутності працівника; або передбачає надання інструментів, матеріалів і механізмів стороною, що замовила роботу;

(б) періодична виплата винагороди працівникові; той факт, що дана винагорода є єдиним або основним джерелом доходів працівника; здійснення оплати праці в натуральному виразі шляхом надання працівникові, приміром, харчових продуктів, житла або транспортних засобів; визнання таких прав, як щотижневі вихідні дні й щорічна відпустка; оплата стороною, що замовила виконання роботи, поїздок, що здійснюються працівником у цілях виконання роботи; або те, що працівник не несе фінансового ризику [10].

Сучасне законодавство дозволяє резиденту Дія Сіті можливість самостійно обирати укласти із спеціалістом трудовий контракт (або договір), що регулюється нормами трудового права, чи гіг-контракт, що регулюється нормами цивільного права. Гіг-контракт п. 3 ст. 17 Закону № 1667 визначений саме як цивільно-правовий договір [8]. Одночасно ст. 3 КЗпП України застерігає, що: «дія цього Кодексу та законодавства про працю не поширюється на відносини між гіг-спеціалістами та резидентами Дія Сіті» [11]. Ст. 16 Закону № 1667 визначено, що трудовий контракт являє собою особливу форму трудового договору, спрямовану на забезпечення умов для ініціативності та самостійності працівника з урахуванням його індивідуальних здібностей і професійних навичок, підвищення взаємної відповідальності сторін. Сфера застосування контракту визначається законами України (ч. 3 ст. 24 КЗпП України).

Вважаємо, що можливість застосування контрактної форми трудового договору при наймі працівника резидентом Дія Сіті (п. 1 ст. 16 Закону № 1667), базуватиметься на суб'єктивному рішенні керівника резидента Дія Сіті. Очевидною є нерівномірність у визначенні умов праці працівників резидента Дія Сіті: одні можуть працювати безстроково за трудовим договором, а для інших визначено тимчасовий характер роботи за трудовим контрактом, а також показники результатив-

ності, ефективності та якості роботи, прописано додаткові умови припинення трудових відносин. Вважаємо, що за таких умов порушується принцип рівності прав і можливостей працівників.

З метою уникнення помилок під час вирішення питання про обрання виду договору як форми використання найманої праці, вважаємо за необхідне проаналізувати відмінності гіг-контракту від трудового контракту за наступними критеріями.

1. Сторони договору. При укладенні гіг-контракту резидент Дія Сіті визначається як «Замовник», а фізична особа — гіг-спеціаліст як «Виконавець». При укладенні трудового контракту резидент Дія Сіті буде роботодавцем, а фізична особа — спеціаліст є працівником. Згідно ч. 1 п. 2 Постанови КМУ від 24.01.2023 № 68 при працевлаштуванні іноземців та осіб без громадянства за гіг-контрактами, на відміну від трудових контрактів, резидент Дія Сіті не повинен отримувати дозволів на застосування їх праці в Україні [12].

2. Форма договору: гіг-контракт укладають у письмовій або електронній формі, а трудовий контракт лише в письмовій формі.

3. Процедура документального оформлення договору: процедура укладання гіг-контракту менш регламентована законодавством ніж трудового контракту. Так, при укладенні трудового контракту працівник пише заяву про прийняття на роботу, подає визначений законодавством пакет документів, працівник і роботодавець підписують трудовий договір, роботодавець видає наказ (розпорядження) про прийняття працівника на роботу, ознайомлює із змістом наказу працівника під розписку, надсилає фіскальному органу повідомлення про прийняття працівника на роботу (ч. 4 ст. 24 КЗпП України). Гіг-спеціаліст і резидент Дія Сіті узгоджують і підписують гіг-контракт. Резидент Дія Сіті також зобов'язаний повідомити про укладання гіг-контракту Державну податкову службу (ч. 1 ст. 23 Закону № 1667). Разом з тим, відмітимо, що за іншими договорами цивільно-правового характеру, окрім гіг-контрактів, законодавством не передбачено обов'язку будь-якої зі сторін інформувати фіскальний орган про укладення такого договору, а також не передбачено відповідальність за невчинення таких дій. Проте у листі Мінекономіки від 28.01.2022 № 4706-06/4356-01 платникам єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, які використовують працю інших осіб, рекомендовано подавати повідомлення про укладення цивільно-правових договорів [13]. Порядок вказаного повідомлення має визначити КМУ. До

його появи резидент Дія Сіті подає повідомлення про укладання гіг-контракту за формою, наведеною у додатку до постанови КМУ від 17 червня 2015 р. № 413 [14].

4. Строк дії договору: гіг-контракт укладається на невизначений строк, якщо інший строк не встановлюється сторонами чи законом (п. 1 ст. 18 Закону № 1667). Трудовий контракт є строковим видом трудового договору, строк його дії може встановлюватися угодою сторін (п. 2 ст. 16 закону № 1667).

5. Робоче місце: гіг-спеціаліст повинен виконувати роботу або надавати послуги у місці, яке зазначено у гіг-контракті. Одночасно закон № 1667 не містить приписів з приводу розташування такого робочого місця. По суті воно визначається за погодженням сторін гіг-контракту — місце проживання гіг-спеціаліста, офіс, коворкінг тощо. Працівник працює на території роботодавця в певному структурному підрозділі (окрім надомної та дистанційної праці) — склад, магазин, офіс, завод тощо.

6. Регламентация обов'язків: у гіг-контракті можуть бути прописані функції за певною посадою, реалізовувати які має гіг-спеціаліст, зокрема функції головного інженера, відповідальної особи, яка організовує роботу, пов'язану із захистом персональних даних під час їх оброблення (п. 6 ст. 17 Закону № 1667), або ж це може бути конкретний перелік послуг, які має виконувати гіг-спеціаліст. Натомість обов'язки та завдання працівника (робітника), котрий працює за трудовим контрактом, визначаються у посадових (робочих) інструкціях.

7. Припинення контракту. Гіг-контракт припиняється за однієї з таких підстав: а) угода сторін; б) закінчення строку дії гіг-контракту; в) одностороння відмова резидента Дія Сіті від гіг-контракту; г) одностороння відмова гіг-спеціаліста від гіг-контракту; ґ) втрата статусу резидента Дія Сіті; д) підстави, передбачені гіг-контрактом. В разі односторонньої відмови від гіг-контракту сторона, що припиняє гіг-контракт, повинна повідомити про це іншу сторону в письмовій (електронній) формі не пізніше як за 30 календарних днів до запланованої дати припинення; протягом перших трьох місяців строку дії гіг-контракту таке повідомлення повинно бути надане не пізніше як за 3 календарні дні до запланованої дати припинення. Резидент Дія Сіті може негайно припинити гіг-контракт в односторонньому порядку, повідомивши про це гіг-працівника, з виплатою компенсації, розмір якої визначений п. 7 ст. 18 Закону № 1667. Трудовий контракт припиняється: а) після закінчення строку його дії; б) за згодою

сторін; в) з ініціативи роботодавця; г) з ініціативи працівника; ґ) з інших підстав, передбачених законодавством; д) з додаткових підстав, передбачених контрактом (ст.ст. 36, 38,39,40,41 КЗпП України). В день припинення трудового контракту видається наказ про звільнення, з яким повинен бути ознайомлений працівник, вноситься відповідний запис до трудової книжки про звільнення та видається сама трудова книжка (якщо вона в паперовому вигляді), здійснюється виплата всіх сум, що належать йому від резидента Дія Сіті.

8. Робочий час: сторони гіг-контракту можуть узгодити кількість годин на день та/або на тиждень для виконання гіг-спеціалістом робіт (надання послуг), загальна кількість яких не може перевищувати 8 та 40 годин відповідно. За відсутності домовленості сторін щодо визначеної кількості годин вважається, що гіг-спеціаліст виконує роботи (надає послуги) протягом 40 годин на тиждень (ч. 1 ст. 21 Закону № 1667 [8]). Нормальна тривалість робочого часу працівників, що працюють на умовах трудового договору, не може перевищувати 40 годин на тиждень (ст. 50 КЗпП). При п'ятиденному робочому тижні тривалість щоденної роботи (зміни) визначається правилами внутрішнього трудового розпорядку або графіками змінності з додержанням встановленої тривалості робочого тижня. При шестиденному робочому тижні тривалість щоденної роботи не може перевищувати 7 годин при тижневій нормі 40 годин, 6 годин при тижневій нормі 36 годин і 4 годин при тижневій нормі 24 години (ст. 52 КЗпП). Трудовим законодавством передбачено встановлення скороченого і неповного робочого часу (ст. 51 і 56 КЗпП), скорочення тривалості робочого дня на одну годину напередодні святкових і неробочих днів (ст. 53 КЗпП), тривалість роботи в нічний час (ст. 54 КЗпП) [11].

9. Ненормований час: сторони гіг-контракту можуть встановити ненормований час для виконання робіт (надання послуг) гіг-спеціалістом за однієї з умов, визначених ч. 2 ст. 21 Закону № 1667. У таких випадках до робіт (послуг) гіг-спеціаліста не застосовується обмеження тривалості часу виконання робіт (надання послуг) не більше 8 годин на день та 40 годин на тиждень. Для певної категорії працівників, коли неможливо унормувати час трудового процесу, може бути встановлений ненормований робочий день. Міра праці в цьому випадку визначається не лише тривалістю робочого часу, а ще й колом посадових обов'язків (обсягом виконаної роботи). Для працівників, які працюють на умовах ненормованого ре-

жиму робочого часу, надається щорічна додаткова відпустка особливий характер праці тривалістю до 7 календарних днів (п. 2 ч. 1 ст. 8 Закону про відпустки). Працівникам надається перерва для відпочинку і харчування тривалістю не більше двох годин. Перерва не включається в робочий час і не оплачується. При п'ятиденному робочому тижні працівникам надаються два вихідні дні на тиждень, а при шестиденному робочому тижні — один вихідний день. КЗпП регламентовано вихідні та святкові дні [11].

10. Перерва для відпочинку: тривалість перерви протягом дня, щотижневого відпочинку, оплачуваної та неоплачуваної перерви у виконанні робіт (надання послуг) гіг-спеціаліста в робочі дні встановлюються за домовленістю сторін у гіг-контракті з урахуванням вимог Закону № 1667 (ч. 3 ст. 21 Закону № 1667). При трудових відносинах робочий час і час відпочинку регламентований КЗпП. Працівникам надається перерва для відпочинку і харчування тривалістю не більше двох годин. Така перерва не включається в робочий час і не оплачується. На локальному рівні сторони трудового договору можуть також встановити тривалість робочого часу та часу відпочинку, але з урахуванням передбачених трудовим законодавством мінімальних соціальних гарантій.

11. Щорічний відпочинок (перерва): гіг-спеціаліст має право на щорічну оплачувану перерву тривалістю 17 робочих днів, якщо гіг-контрактом не визначено більшу тривалість такої перерви (ч. 4 ст. 21 Закону № 1667). Право на таку перерву настає після спливу шести безперервних місяців виконання робіт (надання послуг) за гіг-контрактом, якщо гіг-контрактом не визначено коротший строк. Щорічну оплачувану перерву у виконанні робіт (надання послуг) може бути поділена на частини будь-якої тривалості на розсуд гіг-спеціаліста [8]. Працівникам у загальному випадку надається щорічна основна оплачувана відпустка тривалістю 24 календарних днів (окремим категоріям працівників вона може бути більшою). Щорічні основна та додаткові відпустки повної тривалості у перший рік роботи надаються працівникам після закінчення шести місяців безперервної роботи на даному підприємстві (ч. 1 ст. 79 КЗпП України), її також можна поділити на частини з додержанням вимог ч. 6 ст. 79 КЗпП України [11].

Слід наголосити, що щорічний відпочинок гіг-спеціаліста законодавець обраховує в робочих днях, а працівника — в календарних. Проте якщо перевести 17 робочих днів в календарні, то все одно одержуємо приблизно 24 календарних

дні. Похибка може виникнути через різну кількість робочих днів у календарному місяці. Таке співставлення доводить про тотожність тривалості часу щорічної оплачуваної перерви у роботі гіг-спеціаліста та щорічної відпустки працівника за відпрацьований рік.

12. Оплата праці: гіг-спеціалісту за виконану протягом місяця роботу (надані послуги) виплачується винагорода у розмірі, зазначеному сторонами у гіг-контракті з урахуванням положень Закону № 1667. Розмір винагороди може встановлюватися за період або розраховуватися залежно від обсягу виконаних робіт (наданих послуг) чи кількості часу, витраченого на їх виконання (надання) (ч. 1 ст. 19 Закону № 1667). Гіг-контрактом може бути передбачені свого роду аналог премій у вигляді збільшення розміру винагороди за умови досягнення певних характеристик та строків виконаних робіт (наданих послуг) тощо. Розмір винагороди в гіг-контракті може визначатися в іноземній валюті (ст. 19 Закону № 1667 [8]), проте виплати здійснюються лише в національній валюті (ст. 5 Закону № 2473 [15]). Підставою для нарахування винагороди гіг-спеціалісту буде акт приймання-передачі виконаних робіт (наданих послуг). Щодо нарахування та виплати заробітної плати працівникам за трудовим договором, її розмір залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності суб'єкта господарювання і максимальним розміром не обмежується (ст. 94 КЗпП) [11]. Нарахування заробітної плати здійснюється згідно прийнятої організації оплати праці на підприємстві на підставі штатного розпису, табеля обліку робочого часу та інших кадрових документів. Зауважимо, що і для винагороди, і для заробітної плати визначено на законодавчому рівні мінімальний розмір.

13. Соціальні гарантії. Згідно ст. 18 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» страхуванню у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності підлягають особи, котрі працюють на умовах трудового договору (контракту), гіг-контракту та іншого ЦПД [16]. Таким чином, громадянам у разі оформлення лікарняного, і за трудовим контрактом, і за гіг-контрактом, здійснюється виплата допомоги у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю. Проте, гіг-спеціалістам така допомога виплачується у 100-відсотковому розмірі, а працівникам — в залежності від тривалості їх страхового стажу.

Жінкам на підставі медичного висновку за обома видами договорів гарантується надання опла-

чуваної відпустки (перерви) у зв'язку з вагітністю та пологами тривалістю 70 календарних днів до пологів і 56 (у разі народження двох і більше дітей та у разі ускладнення пологів — 70) календарних днів після пологів (ст. 17 Закону «Про відпустки» та ч. 2 ст. 22 Закону № 1667). Тривалість «декретного» періоду для працівника і гіг-спеціаліста є однаковою.

Порівнюючи ознаки трудових відносин, що їх містять рекомендації МОП № 198 від 31.05.2006 р. [10] з основними умовами гіг-контракту, можна зробити припущення щодо оформлення таким видом договору саме трудових відносин. Недарма, у п. 3 ст. 17 Закону № 1667 імперативно визначено, що ЦПД не вважається гіг-контрактом, якщо в ньому прямо не зазначено про укладення саме гіг-контракту [8]. Тобто, якщо резидент Дія Сіті як роботодавець прямо не зазначить цього в договорі, то відносини із гіг-спеціалістом будуть вважатися трудовими. Тому віднесення гіг-контракту до ЦПД, вважаємо щонайменше дискусійним.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На підставі проведеного аналізу гіг-контракту та трудового контракту (договору) можна стверджувати, що гіг-контракт має подвійну правову природу: містить ознаки як «класичного» трудового договору, так і цивільно-правового; являє собою мікс цивільно-правового і трудового договорів. Відносини із використання найманої праці між резидентами Дія Сіті і гіг-спеціалістами мають практично усі ознаки трудових правовідносин. Окрім того, в сфері впровадження гіг-контрактів застосовуються юридичні дефініції, які є родовими для характеристики саме трудових відносин [3, с. 359]. Зокрема: час виконання робіт не більше 40 годин на тиждень, ненормований час для виконання робіт, контроль за виконанням робіт, місце виконання робіт, виконання функцій певної посади, перерва протягом дня, щотижневий відпочинок, щорічна перерва (аналог щорічної відпустки), компенсаційні виплати та гарантії, вимоги щодо охорони праці тощо.

Разом з тим, застосування гіг-контракту, на відміну від трудового контракту, не передбачає процедуру працевлаштування, встановлення випробувального строку, характеризується відсутністю суворих зобов'язань з ведення кадрової документації та звітності.

Враховуючи положення міжнародних актів у сфері праці щодо визначення ознак трудових відносин, виконання роботи за гіг-контрактом майже за всіма критеріями може бути віднесено саме до різновиду трудових відносин, тому вважаємо, що

гіг-контракт визначено як цивільно-правовий договір без достатніх для цього теоретико-правових підстав. На наш погляд, доцільніше було б розглядати його як особливий вид трудового контракту. Слід зазначити, що правова природа гіг-контракту потребує додаткового наукового опрацювання, тому це питання потребує подальших досліджень, у тому числі шляхом проведення порівняльного аналізу

теоретико-правових положень з питань сутності та змісту відносин із застосування найманої праці за цивільно-правовими та трудовими договорами. Вочевидь науковій увазі у подальшому потребуватиме також детальний аналіз практики застосування гіг-контрактів, а також особливості оподаткування доходів спеціалістів Дія Сіті: найманих працівників та спеціалістів, з якими укладено гіг-контракти.

Література

1. Гетьманцева Н., Процьків Н. Правова природа трудового та цивільного договорів. Підприємництво, господарство і право. 2020. Вип. 8. С. 100–106.
2. Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право: общие положения. 1997. 682 с.
3. Тищенко О. В., Черноус С. М., Дунаєвська Л. Г. Особливі види трудового договору за законодавством України. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. Вип. 11. С. 356–360. URL: http://lsej.org.ua/11_2022/84.pdf
4. Чанишева Г. І. Співвідношення трудового договору із цивільно-правовими договорами про працю. Наукові праці НУ ОЮА. 2012. С. 203–213. URL: <http://naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom12/21.pdf>
5. Мисник Н. Гіг-контракт. Що це таке? Які умови та особливості таких контрактів. Актуальна добірка від експертів Liga zakon. 20 серпня 2021. URL: https://biz.ligazakon.net/news/205724_gg-kontrakti-shcho-tse-take-yak-umovi-ta-osoblivost-takikh-kontraktv (дата звернення: 04.01.2023).
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 30.03.2020 № 540-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text> (дата звернення: 04.01.2023).
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання трудових відносин з нефіксованим робочим часом: Закон України від 18.07.2022 № 2421-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2421-20#n7> (дата звернення: 04.01.2023).
8. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України від 15.07.2021 № 1667-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> (дата звернення: 04.01.2023).
9. Кузьменко Г. В. Вплив нестандартних форм зайнятості на правове регулювання трудових відносин в Україні. Право і суспільство. 2022. № 5. С. 116–121. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/5_2022/17.pdf
10. Рекомендації МОП щодо трудових відносин № 198 від 31.05.2006 р. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/--europe/--ro-geneva/--sro-budapest/documents/genericdocument/wcms_748379.pdf (дата звернення: 05.02.2023).
11. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 04.01.2023).
12. Про затвердження технічного опису, зразка бланка, форм заяв для отримання, внесення змін та продовження строку дії дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.01.2023 № 68. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-tekhnichnoho-opysu-zrazka-blank-a68> (дата звернення: 05.02.2023).
13. Лист Міністерства економіки України від 28.01.2022 р. N 4706-06/4356-01. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ME220109> (дата звернення: 01.02.2023).
14. Про порядок повідомлення Державній податковій службі та її територіальним органам про прийняття працівника на роботу/укладення гіг-контракту: постанова Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 р. № 413. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/413-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 19.01.2023)
15. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 р. № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text> (дата звернення: 30.01.2023).
16. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text> (дата звернення: 19.01.2023).

References

1. Hetmantseva N., Protskiv N. Pravova pryroda trudovoho ta tsyvilnoho dohovoriv. Pidpriumnystvo, hospodarstvo i pravo. 2020. Vyp. 8. S. 100–106.
2. Brahynskiy M. Y., Vytrianskyi V. V. Dohovornoe pravo: obshchye polozenyia. 1997. 682 s.
3. Tyshchenko O. V., Chernous S. M., Dunaievska L. H. Osoblyvi vydy trudovoho dohovoru za zakonodavstvom Ukrainy. Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal. 2022. Vyp. 11. S. 356–360. URL: http://lsej.org.ua/11_2022/84.pdf
4. Chanysheva H. I. Spivvidnoshennia trudovoho dohovoru iz tsyvilno-pravovymy dohovoramy pro pratsiu. Naukovi pratsi NU OIuA. 2012. S. 203–213. URL: <http://naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom12/21.pdf>
5. Mysnyk N. Hih-kontrakt. Shcho tse take? Yaki umovy ta osoblyvosti takykh kontraktiv. Aktualna dobirka vid ekspertiv Liga zakon. 20 serpnia 2021. URL: https://biz.ligazakon.net/news/205724_gg-kontrakti-shcho-tse-take-yak-umovi-ta-osoblivost-takikh-kontraktv (date of application: 04.01.2023).
6. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy, spriamovanykh na zabezpechennia dodatkovykh sotsialnykh ta ekonomichnykh harantii u zviazku z poshyrenniam koronavirusnoi khvoroby (COVID-19): Zakon Ukrainy vid 30.03.2020 № 540-IKh. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text> (date of application: 04.01.2023).
7. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vrehuliuvannia trudovykh vidnosyn z nefiksovanym robochym chasom: Zakon Ukrainy vid 18.07.2022 № 2421-IKh. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2421-20#n7> (date of application: 04.01.2023).
8. Pro stymuliuvannia rozvytku tsyfrovoy ekonomiky v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 15.07.2021 № 1667-IKh. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> (date of application: 04.01.2023).
9. Kuzmenko H. V. Vplyv nestandartnykh form zainiatosti na pravove rehuliuvannia trudovykh vidnosyn v Ukraini. Pravo i suspilstvo. 2022. № 5. S. 116–121. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/5_2022/17.pdf
10. Rekomendatsii MOP shchodo trudovykh vidnosyn № 198 vid 31.05.2006 r. URL: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/--europe/--ro-geneva/--sro-budapest/documents/genericdocument/wcms_748379.pdf (date of application: 05.02.2023).
11. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (date of application: 04.01.2023).
12. Pro zatverdzhennia tekhnichnoho opysu, zrazka blanka, form zaiav dlia otrymannia, vnesennia zmin ta prodovzhennia stroku dii dozvolu na zastosuvannia pratsi inozemtsiv ta osib bez hromadianstva v Ukraini: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24.01.2023 № 68. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-tekhnichnoho-opysu-zrazka-blank-a68> (date of application: 05.02.2023).
13. Lyst Ministerstva ekonomiky Ukrainy vid 28.01.2022 r. N 4706-06/4356-01. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ME220109> (date of application: 01.02.2023).
14. Pro poriadok povidomlennia Derzhavnii podatkovii sluzhbi ta yii terytorialnym orhanam pro pryiniattia pratsivnyka na robotu/ukladennia hih-kontraktu: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17 chervnia 2015 r. № 413. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/413-2015-%D0%BF#Text> (date of application: 19.01.2023)
15. Pro valiutu i valiutni operatsii: Zakon Ukrainy vid 21.06.2018 r. № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text> (date of application: 30.01.2023).
16. Pro zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannia: Zakon Ukrainy vid 23.09.1999 r. № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text> (date of application: 19.01.2023).

Ясельська Наталя Михайлівна

*аспірант кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

Yaselska Natalia

Graduate Student of the

Department of International Law and Comparative Law

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

ORCID: 0000-0002-9610-1679

DOI: 10.25313/2520-2308-2023-2-8612

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СИСТЕМАХ ЕЛЕКТРОННОГО ПРАВОСУДДЯ: В КОНТЕКСТІ РОБОТ-СУДДЯ

PROBLEMS AND PROSPECTS OF APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES IN ELECTRONIC JUSTICE SYSTEMS: IN THE CONTEXT OF A ROBOT JUDGE

Анотація. Стаття присвячена дослідженню можливості повноцінного впровадження штучного інтелекту в електронне правосуддя. Встановлено, що наразі не існує єдиного загальнонаукового визначення штучного інтелекту, проте, в широкому розумінні більшість науковців схиляється до сприйняття цього терміну, як певної системи, що наділена можливістю мислити як людина. Проблематика створення єдиного визначення штучного інтелекту безпосередньо пов'язана з постійним розвитком та розширенням технологій, а отже охопити повноцінно всі аспекти розуміння цієї категорії неможливо.

Констатовано, що концепція запровадження робота-судді, що базується на технологіях штучного інтелекту, є досить складним та комплексним питанням. Теоретично проаналізовано, що використання робота-судді сприяє забезпеченню ефективного та швидкого судового розгляду справ, що унеможливорює вчинення судових помилок та усуває людську упередженість при прийнятті судових рішень. Крім того, в статті досліджено певні проблеми та ризики, з якими доведеться зіштовхнутися в процесі впровадження судді-робота, а саме: маніпуляції зі штучним інтелектом, упередженість даних та доказів, забезпечення прозорості прийнятих рішень. Встановлено, що заміна суддів новітніми технологіями штучного інтелекту підіймає низку питань морального та етичного характеру.

Під час дослідження також проаналізовано передовий досвід найбільш технологічно розвинутих країн, що вже мають практичний досвід розробки та використання штучного інтелекту в правосудді. Зроблено висновок про певну ефективність їх застосування, що також підтверджує необхідність їх подальшого вдосконалення та розширення застосування технологій штучного інтелекту у всі сфери судових систем.

Підсумовано, що на даному етапі ні суспільство, ні судові системи не готові до повноцінного впровадження концепції робота-судді, проте, вже зараз технології штучного інтелекту можуть покращити процес здійснення судочинства шляхом підтримки, доповнення та часткової заміни (у нескладних та однотипних справах) ролі судді.

Ключові слова: електронне правосуддя, штучний інтелект, робот-суддя, система електронного судочинства.

Summary. The article is devoted to the study of the possibility of full implementation of artificial intelligence in e-justice. It is established that currently there is no single general scientific definition of artificial intelligence, however, in a broad sense,

most scholars tend to perceive this term as a certain system that is endowed with the ability to think like a human. The problem of creating a single definition of artificial intelligence is directly related to the constant development and expansion of technologies, and therefore it is impossible to fully cover all aspects of understanding this category.

It is stated that the concept of introducing a robot judge based on artificial intelligence technologies is a rather complex and complex issue. It is theoretically analyzed that the use of a robot judge helps to ensure efficient and prompt trial of cases, which makes it impossible to commit miscarriages of justice and eliminates human bias in court decision-making. In addition, the article examines certain problems and risks that will have to be faced in the process of introducing a robot judge, namely: manipulation of artificial intelligence, bias in data and evidence, and ensuring transparency of decisions. It is established that the replacement of judges with the latest artificial intelligence technologies raises a number of moral and ethical issues.

The study also analyzes the best practices of the most technologically advanced countries that already have practical experience in developing and using artificial intelligence in justice. It is concluded that they are somewhat effective, which also confirms the need for their further improvement and expansion of the use of artificial intelligence technologies in all areas of judicial systems.

It is concluded that at this stage neither society nor judicial systems are ready for the full implementation of the robot judge concept, however, artificial intelligence technologies can already improve the judicial process by supporting, supplementing and partially replacing (in simple and similar cases) the role of a judge.

Key words: e-justice, artificial intelligence, robot judge, electronic court system.

Постановка проблеми. Досвід періоду пандемії COVID-19 наочно продемонстрував необхідність пошуку нових технологічних рішень для судових систем з метою забезпечення ефективного та швидкого розгляду судових справ. У той час, як менш технологічно розвинені країни спрямували свої сили на доопрацювання та вдосконалення елементів електронного судочинства, країни з високим рівнем інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій в судові системи вже активно розглядають переваги впровадження штучного інтелекту в якості судді. Наразі розробки робота-судді ще перебувають на початковій стадії, проте ознаки того, що вони стануть більш актуальними та матимуть великий вплив на здійснення правосуддя у майбутньому вже цілком очевидні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці дослідження електронного правосуддя (діджитал правосуддя) та технологічних рішень для судових систем присвячено багато публікацій вітчизняних вчених-правників, зокрема Цувіної Т. А. [1], Зур'ян В. О. [2], Разметаєвої Ю. та Разметаєва С. [3], Рудюк В. С. [4], Шишка Н. В. [5], Головка Л. О. [6]. Водночас, попри значну кількість наукових праць, слід констатувати, що питання розвитку штучного інтелекту в електронних судових системах (в тому числі в контексті запровадження робота-судді) розкрито лише фрагментарно, а отже, можна говорити про недостатню дослідженість даного питання.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). На загальнотеоретичному рівні здійснити аналіз можливих напрямів використання технологій штучного інтелекту в процесі впровадження

концепції робота-суддя, в тому числі шляхом виявлення певних проблем та ризиків в процесі їх запровадження.

Виклад основного матеріалу. Штучний інтелект слід розглядати як складну категорію, що наразі не має єдиного загальноприйнятого визначення. Слід зазначити, що автором терміну «штучний інтелект» вважають Джона Маккарті. Так, Маккарті описував штучний інтелект, як інтелектуальну технологію, що дозволяє машині поводитись так, наче це реальна людина [7]. Проте сама концепція «системи, що може мислити» була розроблена ще в 1950 році прагматиком сучасного програмування Аланом Тюрінгом. Так, Тюрінг провів дослідження, який наразі відомий як «Тест Тюрінга», ідея якого зводилась до визначення можливості відповіді на питання: «Чи може комп'ютер мислити?» [8].

Досить розповсюдженою серед науковців є думка про те, що штучний інтелект являє собою результат четвертої промислової революції та другої комп'ютерної (машинної) епохи [9]. Це означає, що на даному етапі людського розвитку, технологічний розвиток машин направлений на розробку таких систем що, фактично, здатні відтворювати інтелектуальні та ментальні здібності людини на підставі певних алгоритмів та шляхом власного самонавчання. Отже, штучний інтелект відкриває широкі можливості для функціонування судів та підвищує ефективність роботи суду у довгостроковій перспективі.

Доречно зазначити, що технологічно розвинені країни вже мають певний досвід використання штучного інтелекту в правосудді.

Так, у Нідерландах електронна судова система вже активно використовує програми штучного інтелекту, що повністю автономно приймають рішення у справах щодо стягнення заборгованості. В Австралії повноцінно функціонує система Split Up у справах щодо поділу майна подружжя. Відповідна система, що базується на технологіях штучного інтелекту, самостійно визначає обсяг майна подружжя та здійснює його поділ, виходячи з конкретних обставин та у відповідності до законодавства. Передовий досвід використання програми-помічника зі штучного інтелекту наявний і у США. Так, під час розгляду кримінальних справ щодо обрання запобіжного заходу чи дострокового звільнення із в'язниці, остаточне рішення судді базується на висновку системи штучного інтелекту COMPAS [10].

Окрім того, одним із сфер активного використання технологій штучного інтелекту є прогнозування правових рішень. Так дослідники у США, використовуючи програми штучного інтелекту, змогли передбачити результати рішення у верховному суді із точністю 70%. Схоже дослідження, проведене іншою командою дослідників, змогло передбачити результати в Європейському суді з прав людини з точністю 79% за допомогою машинного навчання. Хоча самі моделі не можуть бути застосовані в реальному суді, це перший доказ того, що система штучного інтелекту може бути суддею. Здатність передбачати вимагає здатності інтерпретувати та розуміти. Таким чином, сама модель є сильним показником того, що розвиток відбувається [11].

Передовою країною світу, що вже досить давно здійснює правосуддя за допомогою роботи-судді слід відзначити Китай. Так, Пекінський проміжний народний суд використовує Xiaofa. Ця програма є роботом зі штучним інтелектом, який має відповіді на понад 40 000 юридичних питань і може допомогти у понад 30 000 різних типів справ. Окрім того, на з 2017 року в Хаджоу працюють кібер-судді, що створені й функціонують на базі популярного мобільного додатку у телефоні WeChat. Такий робот-суддя має компетенцію розглядати суперечки в сфері торгівлі в Інтернеті (від питань захисту споживачів до авторського права на продукцію електронного магазину). Як відзначають науковці Китаю, такий судовий розгляд сприяє швидкому вирішенню спорів та забезпечує найефективніший доступ до правосуддя [12].

Серед країн Європейського Союзу саме Естонія стала тією країною, що знаходиться в авангарді цифрових змін на шляху до впровадження системи штучного інтелекту в якості судді. Наприкінці

2019 року вони розпочали бета-тестування судді зі штучним інтелектом, метою якого є розгляд дрібних цивільно-правових спорів, сума яких не перевищує 70 000 євро. Так, сторони повинні завантажити необхідні процесуальні документи у систему в електронному вигляді, а робот-суддя здійснить аналіз справи та самостійно винесе рішення на їх основі. Як і в звичайному суді, сторони мають право оскаржити судові рішення в апеляції [13].

Отже, слід відзначити, що використання технологій штучного інтелекту в якості судді має певні переваги над людиною-суддею:

- 1) усунення суб'єктивних ризиків свідомої чи не-свідомої упередженості судді;
- 2) виключення можливості арифметичних та судових помилок;
- 3) пришвидшення процедури розгляду удових справ;
- 4) постійне оновлення актуальної судової практики (в тому числі щодо новоприйнятих позицій судів вищих інстанцій) та моніторинг діючого та новоприйнятого законодавства;
- 5) можливість роботи з великим обсягом матеріалу в короткі проміжки часу.

Водночас, робота судді-робота вимагає переосмислення ряду морально-етичних аспектів, пов'язаних з прийняттям рішення по справі. Фундаментальним документом, що закріплює певні базові етичні принципи використання технологій штучного інтелекту для країн Європейського Союзу є Етична хартія з використання штучного інтелекту у судовій системі та її середовищі [14]. Так, Етична хартія передбачає дотримання п'яти ключових принципів: повага до основних прав; недопущення дискримінації; дотримання безпеки технологічного середовища; прозорість, справедливість на неупередженість обробки даних; контрольованість процедури прийняття рішення.

Отже, слід констатувати, що ми вже на шляху до того, щоб мати можливість застосовувати штучний інтелект у судовій системі, проте на цьому шляху є багато викликів, з якими доведеться зіткнутися.

Перш за все, до таких ризиків можна віднести можливість маніпуляції штучним інтелектом та упередженість вихідних даних та доказів. Сама маніпуляція полягає в безпосередньому впливі на поведінку алгоритму. Слід зазначити, що штучний інтелект здатний виконувати складні завдання на підставі певних базових алгоритмів і даних, і у випадку маніпуляцій базовими даними (завідомо некоректними даними) це призводить до того, що штучний інтелект приймає певні, неправильні

рішення в процесі свого подальшого саморозвитку. Яскравим прикладом маніпуляції з технологією штучного інтелекту є випадок з інтелектуальним ботом Тау, що був розроблений компанією Microsoft для Twitter. Протягом дня, з моменту запуску Тау почав демонструвати поведінку, типову для нациста та расиста, і Microsoft була змушена закрити його. Це сталося через взаємодію бота з людьми (або іншими ботами-роботами у інтернеті), з якими Тау спілкувався у Twitter і отримувал певні некоректні дані. А отже, алгоритм Тау «навчався» через взаємодію із ним, в тому числі отримуючи неприпустимі вихідні дані [15].

Слід зауважити, що маючи уявлення про можливі маніпуляції та упередженість штучного інтелекту, ми зможемо розробити механізми протидії таким спробам. При цьому, на відміну від людини-судді, вплив на яку неможливо повністю контролювати через людський фактор, ми маємо, принаймні теоретично, можливість повністю контролювати і впливати на методи маніпуляцій зі штучним інтелектом або настільки ускладнити їх, що ризик цього стає майже нульовим.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Враховуючи вищевказане слід зазначити, що сучасні судові системи країн світу в тій чи іншій мірі вже давно почали використовувати діджитал технології в судових системах проте, су-

часний стан цифровізації дає можливість впроваджувати і інші більш розвинені та автоматизовані новітні інструменти, такі як штучний інтелект. І питання вже не в тому, буде чи не буде використовуватися штучний інтелект в процесі здійснення правосуддя — а коли та яким чином.

Поряд із цим, впровадження штучного інтелекту в якості судді повинно відповідати певним базовим морально-етичним принципам, в тому числі тим, що передбачені в Етичній хартії з використання штучного інтелекту у судовій системі та її середовищі. Більше того, враховуючи специфіку прийняття судового рішення людиною-суддею, слід говорити про те, що повноцінне здійснення правосуддя роботом-суддею можливе лише тоді, коли його технологічний рівень в достатній мірі зможе забезпечити конфіденційність, прозорість, справедливість та неупередженість судового розгляду справ та прийняття остаточних рішень.

А отже, слід констатувати, що на даному етапі європейські судові системи ще не готові до повноцінного впровадження робота-судді в своє правосуддя. Проте, наразі, є всі передумови для їх розробки. При чому, в процесі впровадження у майбутньому технології штучного інтелекту пройдуть шлях від інструменту допомоги судді в частині здійснення його професійних обов'язків до повноцінної заміни людини-судді на суддю-робота.

Література

1. Цувіна Т. А. Онлайн суди та онлайн вирішення спорів у контексті міжнародного стандарту доступності правосуддя: міжнародний досвід. Проблеми законності. 2020. Вип. 149. С. 62–79. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.149.201782>
2. Зур'ян В. О. Нагальні проблеми та перспективи розвитку електронного судочинства в Україні. Вісник Пенітенціарної асоціації України. 2020. Вип. 4. С. 173–181. doi: <https://doi.org/10.34015/2523-4552.2020.4.16>
3. Razmetaeva Y., Razmetaev S. Justice in the Digital Age: Technological Solutions, Hidden Threats and Enticing Opportunities. Access to Justice in Eastern Europe. 2021. 2(10). P. 104–117. URL: <https://ajee-journal.com/justice-in-the-digital-age-technological-solutions-hidden-threats-and-enticing-opportunities>
4. Рудюк В. С. Діджиталізація в сучасному судочинстві. Філософські та методологічні проблеми права. 2020. Вип. 2(20). doi: <https://doi.org/10.33270/02202002.82>
5. Шишка. Н. В. Штучний інтелект в українському правосудді: правові передумови запровадження. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 3. С. 143–145. URL: http://lsej.org.ua/3_2021/37.pdf
6. Yara O., Brazheyev A., Golovko L., Bashkatova V. Legal Regulation of the Use of Artificial Intelligence: Problems and Development Prospects. European Journal of Sustainable Development. 2021. 10(1). 281–289. doi: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n1p281>
7. Reiling D. (Dory). Courts and Artificial Intelligence. International journal for court administration. 2020. Volume 11. Issue. 2. URL: <https://iacajournal.org/articles/10.36745/ijca.343>
8. Wideroth F. The Robot as a Judge. Dissertation in Procedural Law. 2020. URL: <http://www.diva-portal.se/smash/get/diva2:1412162/FULLTEXT02.pdf>
9. För digitalisering i tiden. Slutbetänkande av Digitaliseringskommissionen. SOU 2016:89. URL: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2016/12/sou-201689/>

10. Artificial Intelligence: A Substitute or Supporter of Judges? URL: <https://aastaraamat.riigikohus.ee/en/artificial-intelligence-a-substitute-or-supporter-of-judges/>
11. Gyuranecz F.Z., Krausz B., Papp D. The AI is now in session — The impact of digitalisation on courts. 2022. 7(1). P. 272–296. doi: <https://doi.org/10.35467/cal/151833>
12. Zichun Xu. Human Judges in the Era of Artificial Intelligence: Challenges and Opportunities. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/08839514.2021.2013652>
13. Jürgen L. Tehinsintellekt kohtu osana — kas võimalik ja vajalik? URL: <https://www.njordlaw.com/et/tehinsintellekt-kohtu-osana-kas-voimalik-ja-vajalik>
14. European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment. URL: <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>
15. Чат-бот Tay от Microsoft временно отключен за расистские и другие неуместные высказывания. URL: <http://aspekty.net/2016/chat-bot-tay-ot-microsoft-vremenno-otklyuchen-za-rasistskie-i-drugie-neumestnyie-vyiskazyvaniya/>

References

1. Tsuvina T.A. Onlain sudy ta onlain vyrishennia sporiv u konteksti mizhnarodnoho standartu dostupnosti pravosuddia: mizhnarodnyi dosvid. Problemy zakonnosti. 2020. Vyp. 149. S. 62–79. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.149.201782>
2. Zurian V.O. Nahalni problemy ta perspektyvy rozvytku elektronnoho sudochynstva v Ukraini. Visnyk Penitentsiarnoi asotsiatsii Ukrainy. 2020. Vyp. 4. S. 173–181. doi: <https://doi.org/10.34015/2523-4552.2020.4.16>
3. Razmetaeva Y., Razmetaev S. Justice in the Digital Age: Technological Solutions, Hidden Threats and Enticing Opportunities. Access to Justice in Eastern Europe. 2021. 2(10). P. 104–117. URL: <https://ajee-journal.com/justice-in-the-digital-age-technological-solutions-hidden-threats-and-enticing-opportunities>
4. Rudiuk V.S. Didzhitalizatsiia v suchasnomu sudochynstvi. Filosofski ta metodolohichni problemy prava. 2020. Vyp. 2(20). doi: <https://doi.org/10.33270/02202002.82>
5. Shyshka. N.V. Shtuchnyi intelekt v ukrainskomu pravosuddi: pravovi peredumovy zaprovadzhennia. Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal. 2021. № 3. S. 143–145. URL: http://lsej.org.ua/3_2021/37.pdf
6. Yara O., Brazhejev A., Golovko L., Bashkatova V. Legal Regulation of the Use of Artificial Intelligence: Problems and Development Prospects. European Journal of Sustainable Development. 2021. 10(1). 281–289. doi: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n1p281>
7. Reiling D. (Dory). Courts and Artificial Intelligence. International journal for court administration. 2020. Volume 11. Issue. 2. URL: <https://iacajournal.org/articles/10.36745/ijca.343>
8. Wideroth F. The Robot as a Judge. Dissertation in Procedural Law. 2020. URL: <http://www.diva-portal.se/smash/get/diva2:1412162/FULLTEXT02.pdf>
9. För digitalisering i tiden. Slutbetänkande av Digitaliseringskommissionen. SOU 2016:89. URL: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2016/12/sou-201689/>
10. Artificial Intelligence: A Substitute or Supporter of Judges? URL: <https://aastaraamat.riigikohus.ee/en/artificial-intelligence-a-substitute-or-supporter-of-judges/>
11. Gyuranecz F.Z., Krausz B., Papp D. The AI is now in session — The impact of digitalisation on courts. 2022. 7(1). P. 272–296. doi: <https://doi.org/10.35467/cal/151833>
12. Zichun Xu. Human Judges in the Era of Artificial Intelligence: Challenges and Opportunities. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/08839514.2021.2013652>
13. Jürgen L. Tehinsintellekt kohtu osana — kas võimalik ja vajalik? URL: <https://www.njordlaw.com/et/tehinsintellekt-kohtu-osana-kas-voimalik-ja-vajalik>
14. European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment. URL: <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>
15. Chat-bot Tay от Microsoft временно отключен за расистские и другие неуместные высказывания. URL: <http://aspekty.net/2016/chat-bot-tay-ot-microsoft-vremenno-otklyuchen-za-rasistskie-i-drugie-neumestnyie-vyiskazyvaniya/>

НАУКОВЕ ФАХОВЕ ВИДАННЯ

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «ІНТЕРНАУКА».
Серія: «Юридичні науки»

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL «INTERNAUKA».
Series: «Juridical sciences»

№ 2(60)

Головний редактор — *Курило В.І.*

Київ 2023

Видано у авторській редакції

Адреса редакції: Україна, м. Київ, вул. Ломоносова, буд. 18
Контактний телефон: +38 (044) 222 58 89
Контактний телефон: +38 (067) 401 84 35
E-mail: editor@inter-nauka.com

Підписано у друк 28.02.2023. Формат 60×84/8
Папір офсетний. Гарнітура UkrainianSchoolBook. Друк офсетний.
Умовно-друкованих аркушів 6,28. Тираж 100. Заказ № 220.
Ціна договірна. Надруковано з готового оригінал-макета.

Надруковано у видавництві
ТОВ «Центр учбової літератури»
вул. Лаврська, 20, м. Київ
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 2458 від 30.03.2006 р.